

Latin nyelv kezdőknek

Összeállította: Odrobina László

Lektorálta: Szundi Károly

Szegedi Hittudományi Főiskola

2007

Magyarország célba ér

Magyarország célba ér

Lectio prima

Homerus fabulam claram narrat. Homerus poeta clarus est, bellum Troianum canit et gloriam magnam habet. Graeci contra Troianos bellum magnum gerunt. Graeci Troianos vincunt. Vergilius, poeta Romanus sic canit: „Arma virumque cano”, et fabulam Aeneae, viri Troiani narrat, qui in Italiam venit et deos in Latium portat, postquam cum aliis viris Troianis multas per terras errat.

De Roma, de Romulo et Remo habemus fabulam claram poetarum: Amulius Ream Silviam in custodiam dat et filios geminos Reae Silviae in aqua interficere servo imperat, qui imperio domini non paret. Mars deus filios suos servat et ad pueros lupae venire imperat, quae Romulo et Remo mammas praebet. Faustulus, servus regius pueros parvos invenit et in casam suam portat, ubi pueros cum Acca Larentia educat.

Sententiae:

Lupus in fabula. (Terentius)

Cogito, ergo sum. (Descartes)

Grammatica

1. Kiejtési szabályok:

ae - é	s - sz	ph - f	
oe - ő	c + magas mgh - c	gu	gv
y - ü	c + mély mgh vagy msh - k	qu - + mgh -	kv
ti - , ha rövid, ha nincs előtte s, t, x, ha utána mgh és ha nem görög a szó - ci		su	sv

2, Hangsúly: kétszótagúak - 1. szótagon
többszótagúak - syllaba paenultima/antepaenultima

3. Általános tudnivalók:

- a latinban nincs névelő
- a latinban nincs alanyi - tárgyas ragozás
- a létigét jelen E/3-ban és T/3-ban is ki kell tenni

4. Latin névszók ragozása: declinatio

3 nem: masculinum, femininum, neutrum

2 szám: singularis, pluralis

5 eset: nominativus, accusativus, genitivus, dativus, ablativus

szótári alak: sg. nom, sg. gen., nem (pl. fabula, fabulae f; fabula, -ae f)

5. Az 1. declinatio: a - tövűek (pl. gen. -rum végződésének a levágásával kapjuk meg a szó tövét)

sg. gen. mindig -ae, általában nőneműek:

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

Ragozása:	fabula	fabulae
	fabulam	fabulas
	fabulae	fabularum
	fabulae	fabulis
	fabula	fabulis

6. A 2. declinatio: o - tövűek (pl. gen. -rum végződésének a levágásával kapjuk meg a szó tövét)

sg. gen. mindig -i, általában hímneműek vagy semlegesneműek

Ragozásuk:

dominus, domini m		bellum, belli n	
dominus	domini	bellum	bella
dominum	dominos	bellum	bella
domini	dominorum	belli	bellorum
domino	dominis	bello	bellis
domino	dominis	bello	bellis

6. Az 1. illetve 2. declinációhoz tartoznak az -us, -a, um (-er, -a, -um) végződésű melléknevek. A mellékneveket a latinban mindig nemben, számban, esetben egyeztetni kell a hozzá tartozó főnévvel.

pl. clarus 3 (=clarus, clara, clarum)

clarus	clara	clarum	clari	clarae	clara
clarum	claram	clarum	claros	claras	clara
clari	clarae	clari	clarorum	clararum	clarorum
claro	clarae	claro	claris	claris	claris
claro	clara	claro	claris	claris	claris

7. Az ige

- szótári alak: pl. narro, narrare (jelen idő, kijelentő mód, E/1 - főnévi igenév)

- négy csoport: (a-, e-, msh/rövid i -, hosszú i tövűek)

narro 1 (narro, narrare)	habeo 2 (habeo, habere)	cano 3 (cano, canere)	venio 4 (venio, venire)
-----------------------------	----------------------------	--------------------------	----------------------------

Praesens imperfectum indicativi activi („Présent de l’indicatif”)

narro	habeo	cano	venio
narras	habes	canis	venis
narrat	habet	canit	venit
narramus	habemus	canimus	venimus
narratis	habetis	canitis	venitis
narrant	habent	canunt	veniunt

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

Homerus, -i m	Homérosz	terra, terrae f	föld
fabula, -ae f	történet, mese	erro, errare 1	bolyong
clarus, clara, clarum	híres	de + abl.	-ról, -től
narro, narrare 1	mesél, elbeszél	Roma, -ae f	Róma
poeta, -ae m	költő	Romulus, -i m	Romulus
sum, esse (est)	van	Remus, i- m	Remus
bellum, -i n	háború	custodia, -ae f	őrizet
Troianus 3	trójai	do, dare 1	ad
cano, canere 3	énekel	filius, -i m	fia vkinek
et	és	geminus 3	iker
gloria, -ae f	dicsőség	aqua, -ae f	víz
magnus 3	nagy	interficio, interficere 3	megöl
habeo, habere 2	birtokol	servus, -i m	szolga
Graecus 3	görög	impero, imperare 1	parancsol
contra + acc.	ellen	imperium, -i n	parancs
gero, gerere 3	visel	dominus, -i m	úr
vinco, vincere 3	legyőz	pareo, parere 2	engedelmeskedik
Romanus 3	római	non	nem
sic	így	suus 3	saját, az övé
arma, armorum n	fegyver	servo, servare 1	őriz
vir, -i m	férfi	ad + acc.	-hoz, -hez
Aeneas, Aeneae m	Aeneas	puer, -i m	fiú
qui, quae, quod	aki, ami	lupa, -ae f	anyafarkas
in + acc.	-ba, -be	mamma, -ae f	mell, emlő
Italia, -ae f	Itália	praebeo, praebere 2	nyújt
venio, venire 4	jön	regius 3	királyi
deus-, i m	isten	parvus 3	kicsi
Latium, -i n	Lazio	invenio, invenire 4	megtalál
porto, portare 1	hoz	casa, -ae f	ház
postquam	miután	ubi	hol, ahol
cum + abl.	-val, -vel	educio, educare 1	nevel
alius 3	másik	lupus, -i m	farkas
multus 3	sok	cogito, cogitare 1	gondol
per + acc.	át, keresztül	ergo	tehát

Lectio secunda

Veteres Romani multos deos colebant. Dii in coelo, dii terra marique regnabant. Apud Romanos duodecim dii ceteros superabant:

„Iuno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo” - ut Ennius poeta dicit.

Iuppiter, Saturni filius, rex paterque deorum et hominum erat. Coniunx Iovis erat Iuno. Regina deorum, Iuno feminas protegebat. Iovis filia, Minerva artes multas inveniebat. Neptunus, Iovis frater, deus marium omnium, aquas regebat. Ceres, Saturni filia, dea agriculturae fruges, Liber (sive Bacchus) inventor vini uvas hominibus dabant. Diana, domina silvarum virentium et bestiarum venationem amabat. Dianae frater, formosus Apollo futura praedicebat, poetas vatibusque gratus erat, morbos malaque omnia a hominibus arcebat. Venus dea amoris erat. Venere prognatus erat etiam pater Iuli, Aeneas. Mars deus bellorum, Romuli parens erat. Martis sacra lupa fratres geminos servabat. Martem Romani patrem nominabant. Martis auxilio semper victores in bellis erant. Mercurius erat nuntius deorum, lyrae inventor, mercatorum adiutor. Vulcanus deus ignis erat. Vesta familias, virgines adiuvabat. Homines deos consulebant et diis deabusque parebant. Iuppiter cum coniuge Iunone et filia Minerva templum magnum in Capitolio habebat. Virgines in templo Vestae ignem sacrum curabant. Dii custodes imperii Romani erant.

Grammatica

1. A III. declinatio - sg. gen. végződésük mindig "-is"

Három csoportja van:

msh-s tövűek	vegyes -i- tövűek		tisztá -i- tövűek	
rex, regis m	nomen, -is n	ars, artis f	turris, -is f	mare, -is n
rex	nomen	ars	turris	mare
regem	nomen	artem	turrem	mare
regis	nominis	artis	turris	maris
regi	nomini	arti	turri	mari
rege	nomine	arte	turri	mari
reges	nomina	artes	turres	maria
reges	nomina	artes	turres	maria
regum	nominum	artium	turrium	marium
regibus	nominibus	artibus	turribus	maribus
regibus	nominibus	artibus	turribus	maribus

Vegyes -i-tövűek: -es, -is végű főnevek, melyeknek a sg. nom.-ában és sg. gen.-ában ugyanannyi szótag van

-s, -x végű főnevek, melyeknek sg. gen. -is ragja előtt két msh van

Tiszta -i- tövűek: -e, -al, -ar vágű semlegesnemű főnevek

-a harmadik declinációhoz tartozó alapfokú melléknevek zöme és melléknévi igenevek

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

A harmadik declinációhoz tartozó melléknevek lehetnek:

egyvégűek	kétvégűek	háromvégűek
felix (-icis)	illustris, -e	celeber, -bris, -bre
m,f,n	m,f n	m f n

2. Praeteritum imperfectum indicativi activi (folyamatos múlt)

-ba- + -m		-eba- + m		
lauda-	habe-	can-	audi-	esse
laudabam	habebam	canebam	audiebam	eram
laudabas	habebas	canebas	audiebas	eras
laudabat	habebat	canebat	audiebat	erat
laudabamus	habebamus	canebamus	audiebamus	eramus
laudabatis	habebatis	canebatis	audiebatis	eratis
laudabant	habebant	canebant	audiebant	erant

3. Iuppiter szó ragozása: acc. Iovem, gen. Iovis, dat. Iovi, abl. Iove

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

vetus (-eris) régi	dea, ae f istennő (pl.dat.-abl. deabus)	Venus, -eris f Venusz
colo 3 tisztel	agricultura, -ae f mezőgazdaság	prognatus 3 származó
caelum, -i n ég	frux, -gis f gyümölcs	Mars, -rtis m Mars
mare, -is n tenger	sive vagy	parens, entis mf szülő
regno 1 uralkodik	inventor, -is m feltaláló	lupa, ae f nöstényfarkas
apud (+acc.) -nál, -nél	vinum, -i n bor	sacer, sacra, sacrum szent
duodecim tizenkettő	uva, -ae f szőlőfűrt	geminus 3 iker
ceterus 3 többi	do 1 ad	servo 1 őriz
supero 1 felülmúl	domina, ae f úrnő	nomino 1 nevez (kettős acc.)
ut amint	silva, ae f erdő	auxilium, i n segítség
dico 3 mond	virens (-entis) viruló	semper mindig
filius, -i m fia vkinek	bestia, ae f vadállat	victor, is m győztes
rex, regis m király	venatio, nis f vadászat	nuntius, i m hírnök
pater, -tris m atya	amo 1 szeret	lyra, ae f lant
homo- inis m ember	formosus 3 szép	mercator, -is m kereskedő
coniunx, -iugis mf hitves	futurus 3 leendő	adiutor, -is m segítő
regina, -ae f királynő	praedico 3 előre elmond	ignis, -is m tűz
femina, -ae f asszony	vates, -is m jós, költő	familia, -ae f család
protego 3 véd	gratus 3 kedves	virgo, -inis f szűz, leány
filia, -ae f lánya vkinek	morbus, -i m betegség	adiuvo 1 segít
ars, artis f művészet	malum, -i n baj	consulo 3 megkérdez
invenio 4 feltalál	a, ab +abl. -tól, -től	pareo 2 engedelmeskedik
frater, tris m fivér	arceo 2 távortart	cum +abl. -val, -vel
omnis, -e összes	amor, -is m szerelem	templum, -i n templom
aqua, -ae f víz		curo 1 gondoz
rego 3 irányít		custos, odis m őr
		imperium, -i n birodalom

Lectio tertia

Salve, domine magister! - Salvete discipuli! Advertite animos! Silentium date! Audite verba mea! Narro vobis de ludo antiquo. Romae pueri primum in ludo discebant. Ludi magister pueros docebat. Nos de ludo antiquo nonnulla scimus. Plinius amico suo Mediolani de schola in epistula scribit. Responde mihi, quis ita clamat: „Et tu, mi fili, Brute?”

Graeci, qui alios barbaros nominabant, se humanos et doctos putabant. Servi Graeci liberos dominorum Romanorum linguam Graecam docebant. Romani scientiam, humanitatem Graecorum accipiebant. Nonnulli Romani humanitatem Graecorum timebant et interrogabant: „An nos, Romani, Graeciam occupavimus? Immo vero Graeci Romam occupaverunt. Servi Graeci liberos nostros litteris suis effeminaverunt.” Roma non litteris, sed disciplina, constantia alios superavit. Paulatim nobiles Romani litterarum studiosi exstiterunt. M. Tullius Cicero pro humanitate multa fecit et ibi aequales superavit.

Hos homines cognosco, de illis nihil scio.

Scientiam quaesitum venimus.

Sententiae:

Homines, dum docent, discunt. (Seneca)

Non scholae, sed vitae discimus. (Seneca)

Exemplis discimus. (Phaedrus)

Quidquid discis, tibi discis. (Petronius)

Grammatica

1. Vocativus: - az -us, -ius végű II. declinációs főnevek rendelkeznek önálló vocativus végződéssel.

-us - -e (dominus - domine)

-ius - -i (csak személyneveknél és a következőknél: filius, genius, meus)

-ius - -ie (közneveknél: nuntius - nuntie)

Vö.: “Et tu, mi fili, Brute!”

2. Locativus: az egyesszámú, I-II. declinációba tartozó város- és szigetnevek hol? kérdésre a sg. gen. alakkal felelnek. Hova kérdésre acc.-szal, honnan kérdésre abl.-szal. Ezek analógiájára egyes köznevek ugyanígy fejezhetnek ki helyhatározót: pl. domus.

hová?

hol?

honnan?

Romam

Romae

Roma

Mediolanum

Mediolani

Mediolano

domum

domi

domo

3. Névmások

a, személyes névmások

én/mi	te/ti	m	ő/ők	n
ego	tu	is	ea	id
me	te	eum	eam	id
mei	tui	eius	eius	eius
mihi	tibi	ei	ei	ei
me	te	eo	ea	eo
nos	vos	ei/ii	eae	ea
nos	vos	eos	eas	ea
nostri/nostrum	vestri/vestrum	eorum	earum	eorum
nobis	vobis	eis/iis	eis/iis	eis/iis
nobis	vobis	eis/iis	eis/iis	eis/iis

b, mutató és vonatkozó névmások

hic, haec, hoc ez ; ille, illa, illud az; qui, quae, quod aki, ami

hic	haec	hoc	ille	illa	illud	qui	quae	quod
hunc	hanc	hoc	illum	illam	illud	quem	quam	quod
huius	huius	huius	illius	illius	illius	cuius	cuius	cuius
huic	huic	huic	illi	illi	illi	cui	cui	cui
hoc	hac	hoc	illo	illa	illo	quo	qua	quo
hi	hae	haec	Illi	illae	illa	qui	quae	quae
hos	has	haec	Illos	illas	illa	quos	quas	quae
horum	harum	horum	illorum	illarum	illorum	quorum	quarum	quorum
his	his	his	Illis	illis	illis	quibus	quibus	quibus
his	his	his	Illis	illis	illis	quibus	quibus	quibus

c, visszaható névmás (magát...)

nom. - , acc. *se*, gen. *sui*, dat. *sibi*, abl. *se* - egyes- és többeszámban megegyezik

4. Imperativus (felszólító mód)

- csak E/2. és T/2.-ben létezik

E/2.	lauda	habe	cane	audi
T/2	laudate	habete	canite	audite

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

5. Praesens perfectum indicativi activi (befejezett jelen)

képzése: az ige harmadik szótári alakjából kapott tőhöz járulnak az esetragok

laudo 1 -avi, -atum habeo 2 ui itum ago 3 egi actum audio 4 ivi itum

laudavi	habui	egi	audivi
laudavisti	habuisti	egisti	audivisti
laudavit	habuit	egit	audivit
laudavimus	habuimus	egimus	audivimus
laudavistis	habuistis	egistis	audivistis
laudaverunt	habuerunt	egerunt	audiverunt

Jelentése: a múltban egyszeri (vagy többszöri, de meghatározott számú) cselekvést jelöl szemben a praet. imp.-mal, amely hosszan tartó, vagy ismétlődő cselekvést fejez ki a múltban.

6. Supinum - célhatározói értelmet kifejező főnévi igenév - az ige negyedik szótári alakja
pl.: quaesitum - quaero 3 -sivi -situm keres igéből: keresni (hogyan keressünk)

7. Birtokos névmás (az én..., a te..., stb)

meus 3, tuus 3, suus 3 noster 3 (-tra, -trum), vester 3, suus 3

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

salveo 2 egészséges, jól van magister, -i m tanár	respondeo 2 -di -sum válaszol quis, quid ki, mi (ragozása mint a qui, quae, quod-nak)	constantia, -ae f állhatatosság supero 1 -avi -atum felülmúl
discipulus, -i m diák adverto 3 -ti, -sum odafordít animus, -i m lélek	ita így alius 3 más barbarus 3 barbár	paulatim lassanként nobilis, -is m nemes studiosus 3 tanulmányozó, jártas exsisto 3 exstiti lesz, válik vmivé
silentium, -i n csend	humanus 3 emberi	pro +abl -ért facio 3 feci factum tesz, csinál ibi ott aequalis 2 hasonló dum amíg vita, -ae f élet sed hanem exemplum, -i n példa quisquis, quidquid bárki, bármi iustitia, -ae f igazság
do 1 dedi datum ad audio 4 -ivi -itum hall verbum, -i n ige, szó meus 3 az enyém (my, mein) de +abl. -ról, -ről ludus, -i m játék(iskola) antiquus 3 ókori, régi Roma, -ae f Róma puer, i -m fiú	doctus 3 tanult puto 1 -avi -atum gondol servus, -i m szolgál liberi, -orum m gyerekek lingua, -ae f nyelv scientia, -ae f tudomány humanitas, -atis f emberség accipio 3 accipi -ptum átvesz timeo 2 -ui fél (amitől:acc)	virtus, -utis f erény nihil, -i n semmi quaero 3 -sivi -situm kérdez venio 4 veni ventum jön cognosco 3 -novi -nitum ismer disciplina, -ae f fegyelem scribo 3 scripsi, scriptum ír
primum kezdetben	interrogo 1 -avi -atum kérdézet an vajon Graecia, -ae f Görögország occupo 1 -avi -atum elfoglal immo sőt vero valójában littera, -ae f betű litterae, -arum f tudomány, irodalom effemino 1 -avi -atum elnőiesít	
disco 3 didici tanult doceo 2 -cui -ctum tanít nonnullus 3 néhány scio 4 scivi scitum tud amicus, -i m barát schola, -ae f iskola epistola, -ae f levél		
in + abl. -ban, -ben		

Lectio quarta

Apud Graecos et Romanos viri, qui futura praedicebant - vates, haruspices, augures -, magnam auctoritatem habebant. Ad oraculum Delphicum longe lateque clarum ex toto orbe terrarum homines veniebant et de sua aliorumque vita omnia scire cupiebant. Pythia saepe obscure, sed prudenter respondebat quae vocem ambiguum regis filiis, Tarquiniis dedit: „matri qui dederit princeps oscula, victor erit”. L. Iunius Brutus recte intellegit et „matri dabo oscula Terrae! Terra enim communis mater omnium” - clamavit. Augures populi Romani semper nobiles erant; haruspices Tuscos qui exta hostiarum disciplina Etrusca consulebant, Romani non diligebant: „haruspex ubi haruspicem aspexerit, ridebit” - dicebant. Inde proverbium: „Haruspici haruspex (arridet)”.

Anecdota de Lacedaemoniis:

Cum magnus Persarum exercitus Thermopylis appropinquabat, quidam Lacedaemoniis eorum magnitudinem nuntiavit: „Multi hostes venient, et vos a multitudine telorum solem non videbitis”. Tum Lacedaemonii: „In umbra igitur pugnabimus”.

Proverbium: Do, ut des.

Sententiae: Donec eris felix, multos numerabis amicos,
tempora si fuerint nubila, solus eris. (Ovidius)
Ut sementem feceris, ita metes. (Cicero)
Qui dedit beneficium, taceat; narret, qui accepit. (Seneca)
Videant consules, ne quid res publica detrimenti capiat. (Cicero)

Grammatica

1. Adverbium képzése

I-II. decl. mellékneveknél az elhagyott „-us” 3 végződés helyére „-e” kerül

pl.: longus 3 (hosszú) - longe (hosszan)

rectus 3 (helyes) - recte (helyesen)

III. decl. mellékneveknél a sg. gen. elhagyott „-s” végződése helyébe „-ter” kerül

pl.: celer, -is, -e (gyors) gen.-a: celeris - celeriter

fortis, -e (bátor) gen.-a: fortis - fortiter

de: az -ns végű mellékneveka tő „-ti” végződését a „-ter” képző előtt elhagyják

pl.: prudens (-entis) (okos) gen.-a prudentis - prudenter

2. Futurum imperfectum indicativi activi (folyamatos jövő)

képzése:	I-II. coni.-ban		III-IV. coni.-ban	sum, esse. fui
laudabo	habebo	agam	audiam	ero
laudabis	habebis	ages	audies	eris
laudabit	habebit	aget	audiet	erit
laudabimus	habebimus	agemus	audiemus	erimus
laudabitis	habebitis	agetis	audietis	eritis
laudabunt	habebunt	agent	audient	erunt

3. Futurum perfectum indicativi activi (befejezett jövő)

- a jövőben befejezett cselekvés, előidejűség kifejezésére

Magyarország célba ér

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

képzése: a létige futurum imp.-át kapcsoljuk az ige perf. tövéhez, kivéve a T./3., ahol a létige megfelelő alakja (erunt) helyett „-erint”-et kapcsolunk az ige perf. tövéhez

laudav ero	habuero	egero	audivero	fuero
laudav eris	habueris	egeris	audiveris	fueris
laudav erit	habuerit	egerit	audiverit	fuerit
laudav erimus	habuerimus	egerimus	audiverimus	fuerimus
laudav eritis	habueritis	egeritis	audiveritis	fueritis
laudav erint	habuerint	egerint	audiverint	fuerint

4. Praesens imperfectum coniunctivi activi (kötőmód)

- általában mellékmondatot köt a főmondatához, de önállóan is használatos, többnyire felszólítás kifejezésére

képzése: az imperfectum tőhöz járuló -a- kötőhangzóval (amely az I. coni. -a- tőhangzójával egybeolvadva -e-vé lesz)

laud em	habe am	aga m	audi am	si m
laude s	habea s	aga s	audi as	si s
laude t	habea t	aga t	audi at	si t
laude mus	habea mus	aga mus	audi amus	si mus
laude tis	habea tis	aga tis	audi atis	si tis
laude nt	habea nt	aga nt	audi ant	si nt

5. A birtokos névmás használata:

- ha az alany és a birtokos személye különbözik, akkor a suus 3 helyett az eius, illetve az eorum, earum, eorum személyes névmási genitivusok szerepelnek. A suus 3-ot akkor használjuk, ha az alany és birtokos megegyezik és a birtokost nyomatékosítani akarjuk, tehát: „a saját...”.

pl.: Látja az anyját. - Videt matrem.

Látja a saját anyját, de azét nem. - Videt matrem suam, sed eius matrem non.

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

apud + acc. -nél vir, viri m férfi haruspex, -icis m béljós augur, -uris m madárjós auctoritas, atis f tekintély oraculum, i n jócda, jóslat longus 3 hosszú latus 3 széles ex +abl. -ból totus 3 egész orbis, is m kerekesség	princeps (-ipis) első osculum, i n csók victor, oris m győztes rectus 3 helyes intellego 3 lexi lectum megért communis 2 közös clamo 1 kiált Tuscus 3 etruszk exta, orum n bél hostia, -ae f áldozat consulo 3 lui -ltum megkérdez diligio 3 lexi, lectum szeret ubi ahol, mihelyt aspicio 3 spexi, -spectum megpillant rideo 2 si, -sum nevet inde innen arrideo 2 ránevet cum amikor Lacedaemonius 3 spártai Persa, -ae m perzsa ember	magnitudo, inis f nagyság nuntio 1 hírül visz hostis, -is m ellenség venio 4 veni ventum jön telum, -i ndárda sol, is m nap video 2 vidi visum lát tum akkor umbra, -ae f árnyék igitur tehát pugno 1 harcol
alius 3 másik vita, - ae f élet omnis, -e minden	aspicio 3 spexi, -spectum megpillant rideo 2 si, -sum nevet inde innen arrideo 2 ránevet cum amikor Lacedaemonius 3 spártai Persa, -ae m perzsa ember	ut hogy, amint eligo 3 legi, lectum kiválaszt donec amíg
scio 4 -ivi -itum tud cupio 3 -ivi, -itum vágyik saepe gyakran obscurus 3 homályos prudens, (entis) okos respondeo 2 -di, -sum válaszol vox, vocis f hang ambiguus 3 bizonytalan do 1 dedi datum ad	exercitus hadsereg Thermopylae, arum f appropinquo 1 közelít (amihez: dat.) quidam, quaedam, quondam egy bizonyos ne nehogy	felix (icis) boldog numero 1 számol tempus, oris n idő nubilus 3 felhős solus 3 egyedüli sementis, is f vetés
mater, matris f anya accipio 3 cepi ceptum kap	exercitus hadsereg Thermopylae, arum f appropinquo 1 közelít (amihez: dat.) quidam, quaedam, quondam egy bizonyos ne nehogy	ita úgy meto 3 arat beneficium, -i n jótett taceo 2 cui hallgat detrimentum, i n kár
consul, -is m konzul	res publica, rei publicae f köztársaság	

Lectio quinta

Apud Romanos vir, qui primum magistratum gerebat, consul appellabatur. Lictores longo ordine consuli antecedeabant, qui fascium ius obtinebat, consul alter antecedeabat lictoribus suis. Consul duodecim lictores habebat, qui insignia imperii, fascis ferebant. In fascibus secures ferebantur. Consules in bello militibus exercitus Romani, in pace civibus imperabant. Magistratus omnes certo ordine, certa civis Romani aetate gerebantur. Cicero, quamquam homo novus fuit, omnes magistratus suo anno gessit.

Quaestores aerarium administrabant. Aediles, qui de aedibus appellantur, non solum sacras, sed etiam privatas aedes curabant. Iudicia a praetoribus administrabantur. Censor cives moresque Romanorum censebit. Dictator in magno periculo rei publicae senatus iussu a consulibus dicitur.

Romani diem aut festum aut infestum aut intercisum nominabant. Die festo incolae urbis domos reliquerant, et ad templa deorum processerunt. Postquam homines severa finiverant sacraque fecerant pro eventu felici rerum, in amphitheatrum sive in circum properabant et ludos festos spectabant.

Sententia:

Laudamus veteres, sed nostris utimur annis. (Ovidius)

Grammatica

1. 4. declinatio - az „u” tövű főnevek

ide tartoznak azok a főnevek, melyeknek sg. gen.-a „-us”-ra végződik.

- a sg. nom.-ban „-us”-ra végződő szavak általában hímneműek (pl.: magistratus, -us m hivatalnok)

- a sg. nom.-ban „-u”-ra végződők semlegesneműek (pl.: cornu, -us n szarv)

masculinum (femininum)		neutrum	
magistratus	magistratus	cornu	cornua
magistratum	magistratus	cornu	cornua
magistratus	magistratum	cornus	cornuum
magistratui	magistratibus	cornu	cornibus
magistratu	magistratibus	cornu	cornibus

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

2. 5. declinatio - az „e” tövű főnevek

- ide tartoznak azok a főnevek, melyeknek sg. nom.-a “-es”-re, sg. gen.-a pedig „-ei”-re végződik

- ezek a szavak két kivételtől (pl.: dies, diei m nap) eltekintve nőneműek (pl.: res, rei f dolog)

sg.	pl.
res	res
rem	res
rei	rerum
rei	rebus
re	rebus

3. Praesens imperfectum indicativi passivi (szenvető jelen)

- a latin nyelvben mindhárom időben használjuk a szenvető alakokat

- a szenvető alakok az imperfecta actio-ban csak a személyragokban térnek el a cselekvőtől. A kötőhangzók megegyeznek, kivéve a 3. coniugatio E./2. alakját, ahol a kötőhangzó -e- lesz.

laudor	habeor	agor	audior
laudaris	haberis	ageris	audiris
laudatur	habetur	agitur	auditur
laudamur	habemur	agimur	audimur
laudamini	habemini	agimini	audimini
laudantur	habentur	aguntur	audiuntur

4. Praeteritum imperfectum indicativi passivi (szenvető múlt)

- képzése teljesen szabályosan történik (ld. 3. pont)

laudabar	habebamur	agebamur	audiebamur
laudabaris	habebamini	agebamini	audiebamini
laudabatur	habebantur	agebantur	audiebantur
laudabamur	habebamur	agebamur	audiebamur
laudabamini	habebamini	agebamini	audiebamini
laudabantur	habebantur	agebantur	audiebantur

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

5. Futurum imperfectum indicativi passivi (szenvető jövő)

- teljesen szabályos, eltekintve az I-II. coni.-ban az E/2. kötőhangzójától, amely „i” helyett „e” lesz

laudabor	habebor	agar	audiar
laudaberis	habeberis	ageris	audieris
laudabitur	habebitur	agetur	audietur
laudabimur	habebimur	agemur	audiemur
laudabimini	habebimini	agemini	audiemini
laudabuntur	habebuntur	agentur	audientur

6. Praeteritum perfectum indicativi activi

- előidejűséget fejez ki a múltban

- képzése: perfectum tő + a létige praeteritum imperfectuma

laudaver am	habueram	egeram	audiveram
laudaver as	habueras	egeras	audiveras
laudaver at	habuerat	egerat	audiverat
laudaver amus	habueramus	egeramus	audiveramus
laudaver atis	habueratis	egeratis	audiveratis
laudaver ant	habuerant	egerant	audiverant

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

primus 3 első	aetas, -atis f kor	dies, diei m nap
magistratus, -us m	quamquam ámbár	festus 3 ünnepi
hivatal(nok)		
gero 3 gessi gestum visel	novus 3 új	infestus 3 köznep
consul, -is m konzul	annus, -i m év	intercisus 3 megszakított
appello 1 nevez vminek	aerarium, -i n kincstár	incola, -ae m lakos
(kettős acc.)	administro 1 szolgál, őriz	urbs, urbis f város (Róma)
lictor, -is m hatósági szolga	quaestor, -is m quaestor	domus, -us f ház
longus 3 hosszú	aedilis, -is m	pl. acc. domos
ordo, -inis m rend	aedes, -is f ház	relinquo 3 reliqui, relictum
antecedo 3 antecessi anteces-	non solum..., sed etiam...	elhagy
sum előtte megy vminek(dat)	nemcsak..., hanem ... is	templum, -i n templom
fascis, -is m vessző	sacer, sacra, sacrum szent	procedo 3 -cessi, -cessum
ius, iuris n jog	privatus 3 magán	odamegy
obtineo 2 -ui -tentum bír,	curo 1 gondoz	postquam miután
elnyer	iudicium, -i n ítélet	severus 3 komoly
alter, -a, -um másik	praetor, -is m	finio 4, -ivi, -itum befejez
duodecim tizenkettő	censor, -oris m cenzor	facio 3 feci factum tesz
insigne, -is n jelvény	mos, moris m erkölcs	pro (+abl.) -ért
fero, ferre, tuli, latum visz	censeo 2 -ui felmér	eventus, -us m kimenetel
securis, -is f bárd	dictator, -oris m diktátor	felix (-icis) szerencsés
miles, -itis m katona	magnus 3 nagy	amphitheatrum, -i n színház
exercitus, -us m hadsereg	periculum, -i n veszély	circus, -i m cirkusz
pax, pacis f béke	senatus, -us m szenátus	propero 1 siet vhová
civis, -is m polgár	iussus, -us m parancs	specto 1 néz
impero 1 parancsol	dico 3 dixi dictum mond,	utor, uti, usus sum használ
certus 3 meghatározott	nevez	(amit: abl.)

Lectio sexta

Iuvenes Romani libenter in conubiis viverent, sed penuria mulierum magna est, quia Romanis cum finitimis conubia non fuerunt. Tum ex consilio patrum Romulus legatos ad vicinas gentes misit, ut societatem conubiumque populo Romano peterent. Legationem nusquam benigne acceperunt.

Tum Romulus ludos parabat, ad quos multi mortales convenerunt. Sabinorum omnis multitudo cum liberis atque coniugibus venit. Cum hospites urbem vidissent, et spectacula spectavissent, Romulus signum dedit iuvenibus Romanis, ut virgines Sabinas raperent, et eas secum portarent. Maesti parentes fugiunt et magna erat eorum indignatio.

Evenit, ut agrestes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano praedas invicem agerent. Inde bellum incipit civili simillimum bello, cum Romani ab Albanis originem ducerent. Forte in duobus exercitus erant trigemini fratres acerrimi. Romanos Horatios, Albanos autem Curiatios vocabant. Cum trigeminis agunt reges, ut pro sua quisque patria ferro dimicent: „Ibi imperium erit, ubi victoria fuerit.” In magna pugna duo Horatii cadunt, sed tertius interficit tres Curiatios. Romani ovant et magno cum gaudio Horatium accipiunt.

Proverbium:

Si tacuisses, philosophus mansisses.

Grammatica

1. A személyes és visszaható névmás ablativusa mellett a cum praepositio helyzete: mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum

2. Coniunctivi activi praeteritum imperfectum

képzése: imperfectum tő + (e)re + személyragok
jelentése önálló használatban: feltételes jelen

laudarem	haberem	agerem	audirem
laudares	haberes	ageres	audires
laudaret	haberet	ageret	audiret
laudaremus	haberemus	ageremus	audiremus
laudaretis	haberetis	ageretis	audiretis
laudarent	haberent	agerent	audirent

3. Coniunctivi activi praeteritum perfectum

képzése: perfectum tő + isse + személyragok
jelentése önálló használatban: feltételes múlt

laudavissem	habuissem	egissem	audavissem
laudavisses	habuisses	egisses	audavisses
laudavisset	habuisset	egisset	audavisset
laudavissemus	habuissemus	egissemus	audavissemus
laudavissetis	habuissetis	egissetis	audavissetis
laudavissent	habuissent	egissent	audavissent

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

4. Melléknevek fokozása

a, középfok: képzője: -ior, -ius (mf,n), amely a sg. gen. ragja helyébe járul - ragozása a III. declinatio alapján, mássalhangzós tő szerint

pl.: tutus 3 - tutior, -ius

m,f	n	m,f	n
tutor	tutius	tutiores	tutiora
tutiorum	tutius	tutiores	tutiora
	tutioris		tutiorum
	tutiori		tutioribus
	tutiore		tutioribus

b, felsőfok: képzője -issimus 3 (ill. a hímnem egyesszám nominativusban “-er” végű mellékneveknél ez -rimus 3 [ez kivételképp a hímnemű alak sg. nom.-ának végére kerül], 6 “-ilis 2” végűnél pedig -limus 3) kerül a sg. gen. ragja helyébe:

pl.: tutus 3 - tutissimus 3

acer, acris, acre - acerrimus 3

facilis 2 - facillimus 3

Szabálytalan a képzése öt melléknévnek:

bonus 3 jó	melior, -ius	optimus 3
malus 3 rossz	peior, -ius	pessimus 3
magnus 3 nagy	maior, -ius	maximus 3
parvus 3 kicsi	minor, minus	minimus 3
multus 3 sok	plus (pluris)	plurimus 3

5. A számnevek

tőszámnevek: unus 3, duo/duae/duo, tres/tria, quattuor, quinque, sex, septem, octo, novem, decem, undecim, duodecim...

ezek közül ragozható:

unus	una	unum	duo	duae	duo	tres(m,f)	tria
unum	unam	unum	duos	duas	duo	tres	tria
unius	unius	unius	duorum	duarum	duorum		trium
uni	uni	uni	duobus	duabus	duobus		tribus
uno	una	uno	duobus	duabus	duobus		tribus

6. Coniunctivi activi praesens perfectum

képzése:

laudaverim	habuerim	egerim	audiverim
laudaveris	habueris	habueris	audiveris
laudaverit	habuerit	habuerit	audiverit
laudaverimus	habuerimus	habuerimus	audiverimus
laudaveritis	habueritis	habueritis	audiveritis
laudaverint	habuerint	habuerint	audiverint

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

Általában mellékmondatban használjuk, pl.: Vides, quid feceris? (Látod, mit tettél?)

Magyarország célba ér

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

iuvenis, -is m ifjú	maestus 3 szomorú	taceo 2 tacui hallgat
libens (-entis) szíves conubium, -i n házasság	profugio 3 -fugi elmenekül indignatio -onis f méltatlankodás	philosophus, -i m bölcs maneo 2 mansi marad
vivo 3 vixi, victurus él penuria, -ae f hiány	forte esetleg evenio 4 eveni eventum megesik	
mulier, -eris f asszony quia mivel cum (+abl.) -val finitimus 3 szomszéd consilium, -i n terv, döntés legatus, -i m követ	agrestis, -is m paraszt ager, agri m szántó föld praeda, -ae f zsákmány invicem kölcsönösen inde ebből incipio 3 -cepi -ceptum kezd(ődik)	
vicinus 3 szomszédos gens, gentis f nép mitto 3 misi missum küld ut hogy societas, -atis f szövetség peto 3 petivi petitum kér nusquam sehol benignus 3 jóindulatú legatio, -onis f követség tum akkor paro 1 készít mortalis, -is m halandó convenio 4 -veni -ventum összejön Sabinus 3 szabin liberi, -orum m gyerek coniunx, -iugis f feleség hospes, -itis m vendég spectaculum, -i n látványosság specto 1 megszemlél signum, -i n jel rapio 3 rapui raptum elragad porto 1 visz	civilis 2 polgári similis 2 hasonló origo, -inis f eredet duco 3 duxi ductum vezet trigeminus 3 hármasiker frater, fratris m fivér acer, acris, acre kemény autem pedig rex, regis m király pro (+abl.) -ért quisque kiki dimico 1 harcol ferrum, -i n vas	
	ibi ott victoria, -ae f győzelem pugna, -ae f harc cado 3 cecidi casurus elesik interficio 3 -feci -fectum megöl ovo 1 ujjong gaudium, -i n öröm accipio 3 cepi ceptum fogad si ha	

Lectio septima

Canis per fluvium carnem ferens

Amittit merito proprium, qui alienum appetit.
Canis per flumen carnem dum ferret natans,
lymptharum in speculo vidit simulacrum suum,
aliamque praedam ab altero ferri putans
eripere voluit: verum decepta aviditas
et, quem tenebat ore, dimisit cibum,
nec, quem petebat, potuit adeo attingere.

(Phaedrus: Fab. I.4.)

De vulpe et uva

Fame coacta vulpes alta in vinea
uvam appetebat summis saliens viribus.
Quam tangere ut non potuit, discedens ait:
„nondum matura est; nolo acerbam sumere”.
Qui facere quae non possunt, verbis elevant,
ascribere hoc debebunt exemplum sibi.

(Phaedrus: Fab. IV. 3.)

Grammatica

1. Praesens imperfectum coniunctivi passivi

- jelentéséhez ld. praesens imperfectum coniunctivi activi („felszólítás”)
- képzése: az imperfectum tőhöz járuló -a- kötőhangzóval (amely az I. coni. -a-tőhangzójával egybeolvadva -e-vé lesz) + a passzív személyragok

lauder	habear	agar	audiar
lauderis	habearis	agaris	audiaris
laudetur	habeatur	agatur	audiatur
laudemur	habeamur	agamur	audiamur
laudemini	habeamini	agamini	audiamini
laudentur	habeantur	agantur	audiantur

2. Coniunctivi passivi praeteritum imperfectum

- jelentése önálló használatban: szenvedő feltételes jelen
- képzése: imperfectum tő + (e)re + passzív személyragok

laudarer	haberer	agerer	audirer
laudareris	habereris	agereris	audireris
laudaretur	haberetur	ageretur	audiretur
laudaremur	haberemur	ageremur	audiremur
laudaremini	haberemini	ageremini	audiremini
laudentur	haberentur	agerentur	audirentur

3. Participium imperfectum activi (folyamatos melléknévi igenév)

- képzése: az ige imperfectum tövéhez tesszük 1-2. coni.-ban az „-ns” képzőt, 3-4. coni.-ban az „-ens” képzőt. Így:

laudo 1, -avi, -atum	habeo 2, -ui, -itum	ago 3 egi actum	venio 4 veni ventum
lauda-re	habe-re	ag-ere	veni-re
lauda-ns (-antis)	habe-ns (-entis)	ag-ens (-entis)	veni-ens (-entis)
dícsérő	birtokló	űző	jövő

A part. imp. act. a III. decl. alapján ragozódik (erősen „i” tövű).

4. Participium perfectum passivi (Befejezett melléknévi igenév)

- képzése: az ige supinum alakjának „-um” végződését levágva a megmaradt tőhöz hozzátesszük az „-us 3” képzőt. Így:

laudat-um	habit-um	act-um	audit-um
laudat-us 3	habit-us 3	act-us 3	audit-us 3
a dícsért	a birtokolt	a hajtott	a hallott

A part. perf. pass.-t az I-II. decl. alapján ragozzuk.

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

5. A possum, posse, potui ige ragozása

- a pot-/pos- előtag után a sum, esse, fui ige megfelelő alakja kerül
- ha a sum ige „s”-szel kezdődik, akkor a „pos”-előtagot használjuk, amikor „e”-vel, akkor a „pot”-ot

possum	poteram	potero	possim	possem
potes	poteras	poteris	possis	posses
potest	poterat	poterit	possit	posset
possumus	poteramus	poterimus	possimus	possemus
potestis	poteratis	poteritis	possitis	possetis
possunt	poterant	poterunt	possint	possent

A perfectum alakok szabályosan ragozódnak.

6. A passzív perfectum alakok

Praesens

praeteritum - perfectum indicativi passivi

futurum

(jelen)

(Szenvedő befejezett múlt)

(jövő)

képzése: az ige participium perfectum passivijéhez járul a sum esse fui megfelelő alakja:

praesens imp. ind. act.

praet. imp. ind. act.

fut. imp. ind. act.

Mivel a participium nem specifikus, ezért az egyes esetekben is tudjuk jelölni az alany nemét.

praes.perf.ind. pass.

praet. perf. ind pass.

fut. perf. ind. pass.

laudatus 3 sum

laudatus 3 eram

laudatus 3 ero

laudatus 3 es

laudatus 3 eras

laudatus 3 eris

laudatus 3 est

laudatus 3 erat

laudatus 3 erit

laudati 3 sumus

laudati 3 eramus

laudati 3 erimus

laudati 3 estis

laudati 3 eratis

laudati 3 eritis

laudati 3 sunt

laudati 3 erant

laudati 3 erunt

Ugyanígy képezhetők a coniunctivus még ismeretlen alakjai is

(coni. praes. perf. pass. - laudatus 3 sim

coni. praet. perf. pass. - laudatus 3 essem)

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

canis, canis m kutya
per (+acc) át, keresztül
fluvius, -i m folyó
caro, carnis f hús
merito méltán
proprius 3 saját
alienus 3 a másé
appeto 3 -petivi, -petitum
kíván
flumen, inis n folyó
dum miközben
nato 1 úszik
lympha, -ae f víz
speculum, -i n tükör
video 2, vidi, visum lát
simulacrum, -i n képmás
alius 3 másik
praeda, -ae f zsákmány
a, ab (+abl.) -től
alter, altera, alterum 3 a
másik (kettő közül)
ferri a visz ige inf. pass.-a
puto 1 gondol

volo, velle, volui akar
verum de
decipio 3 decepi, deceptum
megcsal
aviditas, -atis f mohóság
teneo 2 tenui, tentum tart
os, oris n száj
cibus, -i m étel
nec és nem
peto 3 petivi, petitum támad
possum, posse, potui képes
nec ... adeo még kevésbé
attingo 3, attingi, attactum elér
vulpes, -is f róka
uva, -ae f szőlőfürt
fames, -is f éhség
cogo 3 coegi, coactum űz, hajt
altus 3 magas, mély
vinea, -ae f szőlőlugas
summus 3 legnagyobb, teljes
salio 4 -ui ugrik

vis, vim,-,-, vi, vires, vires,
virium, viribus, viribus f erő
tango 3 tetigi, tactum elér,
megérint
ut minthogy
discedo 3 -cessi, -cessum
távozik
nondum még nem
maturus 3 érett
nolo, nolle, nolui nem akar
acerbus 3 savanyú
sumo 3 sumpsit, sumptum
levesz
verbum, -i n szó, ige
elevo 1 felemel, kisebbít
ascribo 3 ascripsi, ascriptum
magára vállal
debeo 2, -ui köteles
exemplum, -i n példa
eripio 3, eripui, ereptum
elragad

Lectio octava

Magna vis frumenti ex Sicilia advecta est, agitatumque in senatu, quanti plebi daretur... Marcius Coriolanus, hostis tribuniciae potestatis „Si annonam” - inquit - „veterem volunt, ius pristinum reddant patribus.” Et senatui nimis atrox visa sententia est, et plebem ira prope armavit... Marcius damnatus absens in Volscos exsulatum abiit minitans patriae hostilesque iam tum spiritus gerens.

Venientem Volsci benigne exceperunt: ...consilia conferunt de Romano bello... Missique sunt de pace ad Marcium oratores. Atror responsum rettulerunt. Pervicere certe, ut et Veturia, magno natu mulier, et Volumnia duos parvos ex Marcio ferens filios secum in castra hostium irent, et, quoniam armis viri defendere urbem non possent, mulieres precibus lacrimisque defenderent.

Mulier (Veturia) in iram ex precibus versa: „Sine, priusquam complexum accipio, sciam, - inquit - ad hostem an ad filium venerim, captiva materne in castris tuis sim... Non, cum in conspectu Roma fuit, succurrit „intra illa moenia domus ac penates mei sunt, mater, coniunx, liberique?”...

Comploratio sui patriaeque fletusque mulierum fregerunt tandem virum. Complexus inde suos dimittit; ipse retro ab urbe occupanda castra movit.

(Livius: Ab urbe condita II. 34-35.,39-40.)

Proverbium:

Iniuriam facturus iam facit.

Grammatica

1. Participium instans activi

- képzése: supinum tő + -urus 3

- jelentése: -ni készülő (pl.: facturus 3 - tenni készülő, „aki majd tenni fog”)

amo 1	habeo 2 habui habitum	cano 3 cecini cantatum	audio 4 audivi auditum
amat-urus 3	habit-urus 3	cantat-urus 3	audit-urus 3

2. Participium instans passivi

- képzése: imperfectum tő + -ndus 3 / -endus 3

- jelentése: -andó, -endő (pl. repetendus 3 - megismétlendő)

ama-re	habe-re	can-ere	audi-re
ama-ndus 3	habe-ndus 3	can-endus 3	audi-endus 3

3. Az álszenvedő (deponens) igék és az infinitivus imperfectus activi (passzív főnévi igenév)

Alakjuk passzív, de jelentésük aktív.

minitor 1 (minitari) minitatus sum - fenyeget

reor 2 (reri) ratus sum - gondol

nascor 3 (nasci) natus sum - születik

experior 4 (experiri) expertus sum - kipróbál

4. A volo, velle, volui - akar ige ragozása

volo	volebam	volam	velim	vellem
vis	volebas	voles	velis	velles
vult	volebat	volet	velit	vellet
volumus	volebamus	volemus	velimus	vellemus
vultis	volebatis	voletis	velitis	velletis
volunt	volebant	volent	velint	vellent

A perfectum alakok szabályosan képződnek.

5. Consecutio temporum

A latin alárendelő mondatok nagyrésztében érvényesül a mellékmondatok állítmányát meghatározó „consecutio temporum”-nak nevezett szabályrendszer.

Főszabályok:

1. Ha a főmondat állítmánya jelen vagy jövő idejű, akkor a mellékmondat állítmánya a coniunctivus praesens-einek egyikébe kerül.
2. Ha a főmondat állítmánya múlt idejű, akkor a mellékmondat állítmánya a coniunctivus praeteritum-ainak egyikébe kerül.

Mellékszabályok:

1. Ha a két cselekvés egyidejű, a mellékmondat állítmánya imperfectum lesz
2. Ha a mellékmondat cselekvése előidejű a főmondatéhoz képest, a mellékmondat állítmánya perfectum lesz
3. Ha a mellékmondat cselekvése utóidejű a főmondatéhoz képest, a mellékmondat állítmánya az illető ige part. inst. act.-jének és a sum, esse, fui megfelelő alakjának (coni. praes./praet. imp.-a) összetétele lesz.

Pl.:

Audio, quid facias / feceris / facturus sis.

Audiebam, quid faceres / fecisses / facturus esses.

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

frumentum, -i n gabona e, ex (+abl) -ból adveho 3 vexi vectum odaszállít	nimis szerfölött atrox (ocis) vad, kemény ira, -ae f harag	minitor 1 fenyeget (+dat) hostilis 2 ellenséges spiritus, us m lélek
agito 1 tárgyal quanti mennyiért hastis, is m ellenség tribunicus 3 tribunusi	prope majdnem armo 1 felfegyverez damno 1 elítél absens (entis) távollevő	benignus 3 szivélyes excipio 3 cepi ceptum fogad cosilim, i n tanácskozás confero ferre contuli collatum összehoz orator, -oris m szósóló responsum, i n válasz refero referre rettuli relatum visszahoz frango 3 fregi fractum megtör
annona, -ae f búza vetus (eris) régi pristinus 3 egykori	Volscus 3 volszkusz exsulo 1 számkivetésben él abeo 4 ii, itum elmegy	
pervinco 3 vici victum meggyőz certe ugyanis natus, us m születés	complexus, us m ölelés accipio 3 cepi ceptum elfogad captiveus 3 fogoly	tandem végre complector 3 complexus sum átölel inde ezután retro vissza moveo 2 movi motum mozdít
quoniam mivel arma, armorum n fegyver defendo 3 fendi fensum megvéd possum posse potui képes	-ne vagy cum amikor conspetus, us m tekintet succurro 3 curri eszébe jut	
mulier -is f asszony preces, um f könyörgés lacrima, ae f könny verto 3 verti versum fordít sino 3 sivi enged	intra (+acc.) belül moenia, ium n falak domus, us f ház penates, um m házi istenek comploratio, nis f siratás	condo 3 condidi conditum alapít

Lectio nona

Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem
et superesse virum de tot modo milibus unum
et superesse videt de tot modo milibus unam,
innocuos ambo, cultores numinis ambo,
nubila disiecit...

Iam mare litus habet, plenos capit alveus amnes,
flumina subsidunt, collesque exire videntur,
surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis,
postque diem longam nudata cacumine silvae
ostendunt limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat; quem postquam vidit inanem
et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis:...

„Ot utinam possim populos reparare paternis
artibus atque animas formatae infundere terrae!
nunc genus in nobis restat mortale duobus
(sic visum superis) hominumque exempla manemus...”

Grammatica

1. Ablativus absolutus imperfectus - perfectus

- mondatrövidítő szerkezet (általában időhatározói mondatot rövidít)
- egy ablativusban álló főnévből és egy vele egyeztetett participiumból áll
- ha a participium participium imperfectum activi, akkor a mellékmondat kötőszava: miközben
- ha a participium participium perfectum passivi, akkor a mellékmondat kötőszava: miután
- az ablativusban álló főnév lesz a mellékmondat alanya, a participium lesz a mellékmondat állítmánya, mely a főmondathoz képest aktív és egyidejű (participium imp. act.) vagy passzív és előidejű (participium perf. pass.) lesz

Pl.: Trimalchio *Minerva ducente* in Romam venit.
(duco 3, duxi, ductum vezet)

Trimalchio - „miközben Minerva vezette (öt)” - Rómába venit.
(ablativus absolutus imperfectus)

Gubernator *destricto ense* petivit poetam.
(destringo 3, destrinxi, destrictum kihúz; ensis, is m kard)

A kormányos - „miután a kardja kivonatott” - megtámadta a költőt.

(ablativus absolutus perfectus)

2. Az infinitivusok egyes fajtái

infinitivus imperfectus activi

ama-re

infinitivus perfectus activi

amav-isse

infinitivus instans activi

amat-urum, -uram, -urum

-uros, -uras, -ura esse

infinitivus imperfectus passivi

ama-ri

infinitivus perfectus passivi

amat-um, -am, -um

-os, as, -a esse

infinitivus instans passivi

amatum iri

3. Accusativus cum infinitivo - Nominativus cum infinitivo

- alanyi vagy tárgyi kijelentő mellékmondatok kifejezésére szolgál
- egy vezérigéből (verbum regens), egy accusativusban álló főnévből és egy infinitivusból áll (innen a neve: accusativus cum infinitivo)
- a vezérigé többnyire mondást, gondolatot, akarást vagy érzelmet kifejező ige
- fordítása: a vezérigé lefordítása után a mellékmondatot a „hogy” vezeti be, majd az accusativus lesz a mellékmondat alanya, az infinitivus pedig annak az állítmánya

Scio te amare homines - tudom, hogy *te szereted* az embereket

A nominativus cum infinitivo abban különbözik az acc. cum inf.-től, hogy a verbum regens passzív igealak, amely egyeztetve van a nominativusban álló főnévvel.

Videris tu amare homines - szó szerint: „te látszol szeretni az embereket” -
magyarosan: látszik, hogy *te szereted* az embereket

Ha az inf. nem imperfectus activi, hanem imperfectus passivi, akkor a mellékmondat állítmánya a megfelelő passzív igealak lesz:

Scio te amari ab hominibus - tudom, hogy *te szeretted* az emberek által

Videris tu amari ab hominibus - te szeretetni *látszol* az emberek által

Ha az acc./nom. cum inf. infinitivus-a nem imperfectus, hanem perfectus vagy instans, az a mellékmondatnak a főmondathoz való időviszonya is változni fog:

perfectum esetén a mellékmondat cselekvése előidejű lesz

instans esetén a mellékmondat cselekvése egyidejű lesz

(imperfectum esetén egyidejű).

Scio te amavisse hominibus - tudom, hogy *te szeretted* az embereket

Scio te amaturum esse hominibus - tudom, hogy *te szeretni fogod* az embereket

Scio te amatum esse ab hominibus - tudom, hogy *te szeretettél* az emberek által

Scio te amatum iri ab hominibus - tudom, hogy *te szeretetni fogsz* az emberek által

Mivel az infinitivus perf. passivinek és az inf. instans activinek több alakja van, az egyes alakok végződése változik, ha a mellékmondat alanya egyesszámról többesszámra kerül vagy hímnemből nőnemű vagy semlegesnemű lesz.

4. Coniunctivus optativus

Az óhaj, a kívánság coniunctivusa, tagadószava ne. A praesens imp. és a praes. perf. teljesíthető kívánságot, a praet. imp. és a praet. perf. teljesíthetetlen kívánságot jelöl - az imperfectumok a jelenre, a perfectumok pedig a múlttra vonatkozó kívánságokat fejezik ki az alábbi példáknak megfelelően.

Utinam amicus convalescat!

Bárcsak meggyógyulna a barátom.

Utinam amicus convaluerit!

Bárcsak már meggyógyult volna a barátom! (Nem tudom, hogy meggyógyult-e már, de lehetséges.)

Utinam parentes mei viverent!

Bárcsak élnének a szüleim! (De nem élnek.)

Utinam inimici mei mortui essent!

Bárcsak meghaltak volna az ellenségeim! (De nem haltak meg.)

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

liquidus 3 folyékony	litus, -oris n part	ostendo 3, -di, -sum megmutat
stagnus 1 áll	plenus 3 teli	limus, -i m iszap
palus, -udis f mocsár	alveus, -i m folyómeder	frons, frondis f lomb
orbis, -is m föld	amnis, -is m folyó	relinquo 3, reliqui, relictum hátrahagy
supersum, -esse, -fui fennmarad	subsidio 3, -sedi, -sessum leül	postquam miután
tot annyi	collis, -is m domb	inanis 2 üres
modo az imént	exeo 4, exivi, exitum kimegy	desolatus 3 elhagyott
mille, milia ezer	surgo 3, surrexi, surrectum felemelkedik	silentium, -i n csend
innocuus 3 ártatlan	humus, -i f anyaföld	lacrima, -ae f könny
ambo, ambae, ambo mindkettő	decreasco 3, decrevi csökken	ita így
cultor, -is m tisztelő	unda, -ae f hullám	adfor 1, adfatus sum megszólít
numen, -inis n istenség	nudo 1 lecsupaszít	oborior 4, -ortus sum keletkezik
nubilum, -i n felhő	cacumen, -inis n csúcs	utinam bárcsak
disicio 3 disieci, disiectum szétszór	silva, -ae f erdő	reparo 1 megjavít, újjáalkot
anima, -ae f lélek	formo 1 formáz	paternus 3 atyai
infundo 3, -fudi, -fusum beleönt	genus, generis n nem	resto 1, restiti megmarad
mortalis 2 halandó	superus 3 felső, „isten”	maneo 2, mansi, mansurus marad

Lectio decima

„Me duce carpe viam.” Pariter praecepta volandi
tradit et ignotas accommodat alas.

Inter opus monitusque genae senuere seniles,
et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
non iterum repetenda suo pennisque levatus
ante volat comitique timet, velut ales ab alto
quae teneram prolem produxit in aera nido,
hortaturque sequi damnosaque erudit artes
et movet ipse suas et nati respicit alas...

...

cum puer audaci coepit gaudere volatu
deseruitque ducem caelique cupidine tractus
altius egit iter: rapidi vicinia solis
mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos
remigioque carens non ullas percipit auras,
oraeque caerulea patrium clamantia nomen
excipiuntur aqua, quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater „Icare” dixti,
„Icare” dixit, „ubi es?” „qua te regione requiram?”
„Icare” dicebat: pennas adspexit in undis
devovitque suas artes corpusque sepulcro
condidit, et tellus a nomine dicta sepulti.

(Ovidius: Metamorphoses VIII, 208-235.)

Sententiae: Hominis mens discendo alitur et cogitando.
Mens alitur artem discendo.
Pleraque facilliora sunt dictu quam factu.
De gustibus non est disputandum.
Nulli nocendum est.

Grammatica

1. Ablativus absolutus mancus

- olyan ablativus absolutus imperfectus, amelyben a participium a létige participiuma lenne (kopulatív szerepben), mivel azonban ez a latinban nem használatos, egyszerűen elmarad

- két elemből áll tehát: két ablativusban álló névszóból

- a kötőszó mindig „miközben” lesz, a mellékmondatra bontáskor a mellékmondat állítmánya a létige lesz

Pl.: me duce - az én vezetésemmel („miközben én vagyok a vezető)

senatore absente - miközben a szenátor távol van / volt

2. Gerundium - gerundivum

- a participium instans passivi-ként tanult alakot általában melléknévként használjuk (vö.: repetendus 3 - a megismétlendő; laudandus 3 - a megdicsérendő; stb.).

- némileg átalakítva használható azonban cselekvő értelmű, -ás, -és képzős főnévként is. Ebben az esetben a második decl. semleges neműi szerint ragozódik, de csak egyes száma van, s hiányzik az alanyesete is, amelyet az infinitivus imperfectus activi pótol.

repetere	ismétlés	errare	tévedés
repetendum	ismétlést	errandum	tévedést
repetendi	ismétlésnek a	errandi	tévedésnek a
repetendo	ismétlésnek	errando	tévedésnek
repetendo	ismétléssel	errando	tévedéssel

- Ennek a főnévi alaknak különlegessége, hogy megőrzi igei természetét, azaz nem járulhat mellé jelző (sem minőség-, sem birtokos-), csak határozó vagy tárgy.

Pl.: nem jó: victima gravis errandi - helyette: graviter errandi victima (egy nagy tévedés áldozata, szó szerint: „nagyon tévedés áldozata”

nem jó: artis discendum - helyette: artem discendum (a művészet megtanulása, szó szerint: a művészetet megtanulás)

A jelzői használat esetén nevezzük a szót gerundivumnak, főnévként való használatban gerundiumnak.

Gerundivumos szerkezet:

Előfordulhat a gerundivum olyan szerkezetben, amit a magyarból kiindulva gerundiummal adnánk vissza latinul. Ezeket hívjuk gerundivumos szerkezeteknek:

Pl.: ad urbem capiendam - a város elfoglalására (szó szerint: az elfoglalandó városhoz)

legibus scribendis - törvények írására (szó szerint: megírandó törvényeknek)

mens alitur arte discenda - az elme tápláltatik a művészet megtanulásával (szó szerint: a megtanulandó művészettel)

Ezekben az esetekben a part. inst. pass. jelzőként áll, azonban a magyarban főnévként adjuk vissza. Egyes helyzetekben elképzelhető azonban a gerundivumos szerkesztés is:

ad capiendum urbem - „a várost elfoglalásra”

leges scribendo - „törvényeket írásra”

artem discendo - „művészetet megtanulással”

3. Az adverbium képzése középfokú és felsőfokú melléknevek esetén

- a középfokú adverbium megegyezik a középfokú melléknév semleges nemű sing. acc.-ával
- a felsőfokban pedig szabályosan képezzük az -us 3 végű melléknevek mintájára

Pl.: melius - jobban, optime - a legjobban

pulchrius - szebben, pulcherrime - a legszebben

4. Coniunctivus dubitativus

- kérdő mondatokban fordul elő, kételkedést fejez ki, tagadószava: non
- jelenre vonatkozóan praes. imperfectum (vagy praes perf.), múltira vonatkozólag a praet. imp.-ot használjuk

Pl.: Quid faciam? (Mit tegyek?) Qua regione te requiram? (Merre keresselek?)

Quid facerem? (Mit tehettem volna?)

5. A supinum ablativusa

- a supinum ablativusa tekintethatározót (abl. limitationis) fejez ki: „valamire nézve, valamilyen tekintetben”

- pl.: horribile *dictu* - szörnyű dolog „mondásra nézve”

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

dux, ducis m vezető	osculum, -i n csók	erudio 4, -ivi, -itum tanít (akit amire: kettős acc.)
carpo 3, carpsi, carptum letép	iterum ismét, újra	moveo 2, movi, motum mozgat
pariter egyszerre	repeto 3, repetivi, repetitum megismétel	ipse, ipsa, ipsum maga
praeceptum, -i n szabály	penna, -ae f toll	respicio 3, respexi, respectum visszatekint vmire (amire: acc.)
voló 1 repül	levo 1 felemel	puer, -i m fiú
trado 3, tradidi, traditum átad	ante elől	audax (-acis) vakmerő
ignotus 3 ismeretlen	comes, comitis m kísérő	coepi, coepisse kezd
umerus, -i m váll	timeo 2, -ui fél vkitől (+acc.), félt vkit (+dat.)	gaudeo 2 gavisus sum örül
accommodo 1 hozzáilleszt	velut miként	volatus, -us m repülés
ala, -ae f szárny	ales, alitis m madár	desero 3, -ui, -tum elhagy
opus, operis n munka, mű	tener, tenera, tenerum gyenge	caelum, -i n ég
inter (+ acc.) között	proles, -is f fióka, sarj	cupido, -inis f vágy
monitus, -us m intelem	produco 3, produxi, productum elővezet	traho 3, traxi, tractum húz, vonz
gena, -ae f arc	aer, aeris m levegő (aera görögös acc.)	iter, itineris n út
madeo 2, madui nedves lesz	nidus, -i m fészek	rapidus 3 gyors
senilis 2 öreg(es)	hortor 1 buzdít	vicinia, -ae f szomszédság
patrius 3 atyai	sequor 3, secutus sum követ	mollio 4, -ivi, -itum megpuhít
manus, -us f kéz	damnosus 3 ártalmas	odoratus 3 illatos
vinculum, -i n bilincs	caeruleus 3 égszínkék	sepulcrum, -i n sír
cera, -ae f viasz	clamo 1 kiált	condo 3, -didi, -ditum elrejt
tabesco 3, tabui elolvad	infelix (-icis) szerencsétlen	tellus, -uris f föld
nudus 3 csupasz	ubi hol	sepelio 4, sepelivi, sepultum eltemet
quatio 3 quassi, quassum ráz	regio, -nis f vidék	mens, mentis f ész, értelem
lacertus, -i m kar	requiro 3, requisivi, requisitum keres	alo 3, alui, al(i)tum táplál
remigium, -i n evező	adspicio 3, adspexi, adspectum megpillant	plerique, pleraeque, pleraque a legtöbb
careo 2, carui, cariturus nélkülözik (amit: abl. inopiae)	unda, -ae f hullám	quam mint (hasonlító értelemben)
ullus 3 valamely	devoveo 2, devovi, devotum felajánl, elátkoz	gustus, -us m ízlés
aura, -ae f levegő	corpus, -oris n test	disputo 1 vitatkozik
noceo 2, nocui árt	nullus 3 senki	

Lectio undecima

Iuppiter huc specie mortali cumque parente
venit Atlantiades positis caducifer alis;
mille domos adiere locum requiemque petentes,
mille domos clausere serae; tamen una recepit,
parva quidem stipulis et canna tecta palustri,
sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
illa sunt annis iuncti iuvenalibus, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere levem nec iniqua mente ferendo.
Nec refert, dominos illic famulosne requiras:
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque...

Talia tum placido Saturnius edidit ore:
“dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
digna, quid optetis!” Cum Baucide pauca locutus
iudicium superis aperit commune Philemon:
“esse sacerdotes delubraque vestra tueri
poscimus, et quoniam concordēs egimus annos,
auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
busta meae videam neu sim tumulandus an illa.”
Vota fides sequitur: templi tutela fuere,
donec vita data est; annis aevoque soluti
ante gradus sacros cum starent forte locique
narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super geminos crescente cacumine vultus
mutua, dum licuit, reddebant dicta “vale” que
“o coniunx” dixere simul, simul abdita textit
ora frutex: ostendit adhuc Thyneius illic
incola de gemino vicinos corpore trunco.

(Ovidius: Metamorphoses VIII, 626-636; 703-720.)

Vocabularium (1):

Iuppiter, Iovis m
Jupiter
huc ide
species, -ei f alak, forma
mortalis 2 halandó
parens, -ntis m,f szülő
Atlantias, -adis m Atlasz
sarj
pono 3 posui, positum
tesz, rak
caducifer, -fera, -ferum
hírnökpálcát vivő
ala, -ae f szárny
mille ezer
domus, -us f otthon
adeo 4 adii v. adivi
aditum vmihez, vkihez
odamegy
locus, -i m hely
requies, -ei f nyugalom
peto 3 -ii v -ivi, -itum
kíván, kér
sera, -ae f retesz

claudio 3 -si, -sum (be)zár
tamen mégis
recipio 3 -cepi, -ceptum
befogad
stipula, -ae f szalma
canna, -ae f nád
tego 3 texti, tectum
(be)fed, borít
palustris 2 mocsári, nádi
pius 3 kegyes
anus, -us f öregasszony,
anyó
parilis 2 hasonló
aetas, -atis f élet(kor)
annus, -i m év
iungo 3 iunxi, iunctum
összeköt
iuvenalis 2 ifjú(kor)i
consenesco 3 -senui
megöregedni
casa, -ae f ház
paupertas, -atis f
szegénység

fateor 2 fassus sum
megvall, elismer
efficio 3 -feci, -fectum
vmilyené tesz
levis 2 könnyű
iniquus 3 rossz, nehéz,
igazságtalan
mens, -tis f lelkület,
"szív"
fero ferre tuli, latum
elvisel, túr
refert számít, fontos
famulus, -i m szolga
requiro 3 -sivi, -situm
keres
totus 3 teljes, egész
duo, duae, duo kettő
idem, eadem, idem
ugyanaz
pareo 2 parui
engedelmeskedik
iubeo 2 iussi iussum
parancsol

Vocabularium (2):

talis 2 ilyen, olyan
tum akkor
placidus 3 nyugodt
Saturnius Szaturnusz sarj
edo 3 edidi, editum kiad,
hallat
os, oris n száj, arc
dico 3 dixi, dictum mond
iustus 3 igazságos
senex (senis) öreg
femina, -ae f nő
coniunx, -iugis m,f
házastárs
dignus 3 méltó
quis, quid ki?, mi?, aki,
ami
opto 1 -avi, -atum kíván
paucus 3 kevés
loquor 3 locutus sum
beszél, szól
iudicium, -i n döntés
superus 3 égi
aperio 4 -ui, apertum
kinyit, feltár
communis 2 közös
sacerdos, -otis m,f pap
delubrum, -i n szentély
tueor 2 tuitus sum őriz
vester, vestra, vestrum a
ti...
posco 3 poposci – kíván,
kér
concors (-ordis) egyező,
összhangzó
ago 3 egi, actum üz
aufero 3 abstuli, ablatum
elvisz, -ragad
hora, -ae f óra
neu + umquam sohasem
bustum, -i n sír(emlék)
meus 3 enyé
tumulor 1 eltemet
an sem
ille, illa, illud ő, az
votum, -i n kívánság
fides, -ei f hűség
templum, -i n szentély

tutela, ae f őrizet
fuere = fuerunt
donec míg(nem)
vita, ae f élet
do 1 dedi, datum ad
aevum, -i n életkor
solvo 3 solvi, solutum
ellankad
gradus, -us m lépcső
sacer, -cra, -crum szent
sto 1 steti, staturus
áll
forte éppen, véletlenül
narro 1 -avi, -atum mesél
casus, -us m eset
frondeo 2 lombos, levele
van
geminus 3 páros, iker-
cresco 3 crevi, cretum nő
cacumen, -inis n csúcs
vultus, -us m arc, tekintet
mutuus 3 kölcsönös
dum mialatt
licet 2 licuit szabad
reddo 3 reddidi, redditum
visszaad
vale ég Veled!
simul egyszerre
abdo 3 abdidi, abditum
(el)rejt
texo 3 -ui, textum befed
frutex, -icis m bokor,
cserje
ostendo 3 -ndi, -nsum
megmutat
adhuc eddig
illic oda
incola, -ae f, m lakos
vicinus 3 szomszédos
corpus, -oris n test
truncus, -i m törzs

Lectio duodecima

Maecenas, atavis, edite, regibus,
o et praesidium et dulce decus meum.
Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat, metaque fervidis

evitata rotis palmaque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;

illum, si proprio condidit horreo,
quidquid de Lybicis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus

nunquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi

laudat rura sui: mox reficit rates
quassas, indocilis pauperiem pati.
Est, qui nec veteris pocula Massici,
nec partem solido demere de die

spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus

detestata. Manet sub Iove frigido
venator tenerae coniugis immemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus,
seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Me doctarum hederæ præmia frontium
dis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibus

Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quodsi me lyricis vatibus inseres,
sublimi feriam sidera vertice.

(Horatius: Carmen I, 1)

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo, neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litis iniquum.

Auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

Sæpius ventis agitatur ingens
pinus, et celsæ graviore casu
decidunt tures, feriuntque summos
fulgura montes.

Sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene præparatum
pectus: informes hiemes reducit
Iuppiter, idem

summovet. Non, si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
tendit Apollo.

Rebus angustis animosus atque
fortis appare: sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

(Horatius: Carmen II, 10)

CARMEN I, 1

carmen, -inis n ének, dal
 atavus 3 őstől származó,
 ősi
 edo 3 edidi, editum szül,
 világra hoz
 rex, regis m király
 praesidium, -i n menedék
 dulcis 2 édes
 decus, -oris n dísz
 curriculum, -i n
 versenykocsi
 pulver, -eris n por
 Olympicum olimpiai
 colligo 3 -legi, -lectum
 összegyűjt
 iuvo 1 -avi, -atum jól esik
 meta, -ae f céloszlop
 fervidus 3 izzó
 evito 1 -avi, -atum kikerül
 rota, -ae f kerék
 palma, -ae f pálma
 nobilis 2 nemes
 terra, -ae f föld
 dominus, -i m úr
 eveho 3 -vexi, -vectum
 visz, eljuttat
 deus, -i m isten
 hic, haec, hoc ez
 si ha
 mobilis 2 mozgatható
 turba, -ae f tömeg
 Quirites, -ium m római
 polgárok
 certo 1 -avi, -atum
 verseng
 tergeminus 3 háromszoros
 tollo 3 sustuli sublatum
 emel
 honor/honos, -oris m
 tisztség
 ille, illa, illud ő, az
 proprius 3 saját
 condo 3 didi, -ditum elrejt
 horreum, -i n csűr
 quicquid bármi(t)
 Libycus 3 líbiai

verro 3 verri, versum
 összesöpör
 area, -ae f terület
 gaudeo 2 gavisus sum
 örvend
 patrius 3 atyai
 findo 3 fidi, fissum hasít
 sarculum, -i n kapa
 ager, agri m föld
 Attalicus 3 attaloszi
 conditio, -onis f feltétel
 numquam soha
 demoveo 2 -movi, motum
 elmozdít
 ut hogy
 trabs, -is f törzs, hajó
 Cyprius 3 ciproszi
 pavidus 3 félénk
 nauta, -ae m hajós
 seco 1 -cui, -ctum vág,
 szel
 mare, -is n tenger
 luctor 1 küzd
 Icarus 3 ikaroszi
 fluctus, -us m hullámozás
 Africus, -i m déli szél
 neve
 mercator, -oris m
 kereskedő
 metuo 3 metui fél
 otium, -i n nyugalom
 oppidum, -i n város
 laudo 1 -avi, -atum dicsér
 rus, ruris n mezőség,
 faluhely
 suus 3 az övé
 mox majd
 reficio 3 -feci, -fectum
 helyrehoz
 ratis, -is f tutaj, hajó
 quatio 4 quassi, quassum
 ráz
 indocilis 2 nem kitanított
 pauperies, -ei f éhség
 patior 3 passus sum tűr,
 visel
 nec sem

vetus (-eris) régi
 poculum, -i n pohár
 pars, partis f rész
 solidus 3 teljes
 demo 3 demi, dempsum
 dies, -ei f nap
 sperno 3 sprevi, spretum
 megvet
 nunc most
 viridis 2 zöldellő, élő
 arbutus, -i f eperfa
 sterno 3 stravi, stratum
 ledönt, -terít
 aqua, -ae f víz
 lenis 2 enyhe
 caput, -itis n fej, fő
 sacer, -cra, -crum
 multus 3 sok
 castra, -orum n
 tábor(hely)
 lituus, -i m görbe kürt
 tuba, -ae f kürt
 permiceo 2 -mixi, -
 mixtum kever
 sonitus, -us m hang(zás)
 bellum, -i n háború
 mater, matris f anya
 detestor 1 -atus sum
 elátkoz
 maneo 2 mansi mansum
 marad
 sub Iove szabad ég alatt
 frigidus 3 fagyos, hűvös
 venator, -oris m vadász
 tener, -era, -erum gyenge
 coniunx, -iugis m,f hitves,
 házastárs
 immemor (-oris) nem
 emlékező
 seu akár
 video 2 vidi, visum lát
 catulus, -i m kopó,
 vadászzeb
 cerva, -ae f szarvastehén
 fidelis 2 hűséges
 rumpo 3 rupi, ruptum tör

teres (-etis) feszesen
 sodrott, sima
 aper, apri m vadkan
 plaga, -ae f (vadász)háló
 doctus 3 tanult
 hedera, -ae f borostyán
 praemium, -i n jutalom
 frons, frontis f homlok
 deus, -i m isten
 misceo 2 miscui, mixtum
 kever, vegyít
 superus 3 égi
 gelidus 3 fagyos
 nemus, -oris n berek
 nympa, -ae f nimfa
 levis 2 könnyed
 satyr, -is m szatír
 chorus, -i m kartánc
 secerno 3 –crevi, -cretum
 szétválaszt
 populus, -i m nép, a
 tömeg
 neque nem, sem
 tibia, -ae f kettős síp
 cohibeo 2 -ui, -itum
 visszatart
 refugio 3 -fugi, -fugiturus
 vonakodik
 tendo 3 tetendi tensum
 felhangol
 barbitos, -i m lant
 quodsi ha tehát
 lyricus 3 lírai
 vates, -is m,f jó, látnok,
 költő
 inserto 3 -ui, -tum
 (be)sorol
 sublimis 2 magasztos
 vertex, -icis (fej)tető
 ferio 4 -ivi, -itum üt
 sidus, -eris n csillag

CARMEN II, 10

rectus 3 helyes
 vivo 3 vixi victurus él
 neque nem, sem

altum, -i n nyílt tenger
 semper mindig
 urgeo 2 -si szorongat,
 sürget
 dum mialatt, míg
 procella, -ae f vihar
 cautus 3 óvatos
 horresco 3 horrui rémül
 vmitől
 nimium túlságosan
 premo 3 pressi pressum
 nyom, szorít, közel tart
 vmihez
 litus, -oris n part
 iniquus 3 zátonyos
 aureus 3 arany-
 quisquis bárki, akárki
 mediocritas, -atis f
 középszer, -út
 diligo 3 -lexi, -lectum
 szeret
 tutus 3 biztos(ított)
 careo 2 -ui, -iturus
 hiányol, nélkülöz
 obsoletus 3 rozzant,
 rozoga
 sordes, -is f piszok,
 mocsok
 tectum, -i n ház
 invideo 2 -vidi, -visum
 sobrius 3 józan
 aula, -ae f udvar
 saepe gyakran
 ventum, -i n szél
 agito 1 -avi, -atum
 hajlít(gat)
 ingens, (-entis) hatalmas
 pinus, -i f fenyőfa
 celsus 3 magas
 gravis 2 súlyos
 casus, -us m esés
 decido 3 -cidi leomlik
 turris, -is f torony
 ferio 4 üt
 summus 3 legfelső
 fulgur, -uris n
 villámcsapás

mons, montis m hegy(ség)
 spero 1 -avi, -atum remél
 infestus 3 ellenséges
 metuo 3 -ui fél
 secundus 3 kedvező
 alter, -era, -erum másik
 sors, -tis f sors
 bene jól
 preparo 1 -avi, -atum
 előre elkészít
 pectus, -oris n kebel, mell
 informis 2 csúnya
 hiems, -is f tél
 reduco 3 -duxi, -ductum
 visszavon, -húz
 idem, eadem, idem
 submoveo 2 -movi, -
 motum eltávolít
 male rosszul
 nunc most
 olim egykor
 sic így
 quondam valamikor
 cithara, -ae f lant
 taceo 2 -ui, -itum hallgat
 suscito 1 -avi, -atum
 feléleszt
 Musa, -ae f múzsa
 arcus, -us m íj
 tendo 3 tetendi tensum
 feszít
 res, -ei f dolog, ügy;
 helyzet, körülmény
 angustus 3 szoros, szűkös
 animosus 3 lelkes, bátor
 atque és
 fortis 2 erős
 appareo 2 -ui, -iturus
 feltűnik, megjelenik
 sapiens (-entis) bölcs
 idem, eadem, idem
 ugyanaz
 contraho 3 -traxi, -tractum
 összehúz
 turgidus 3 duzzadó
 velum, -i n vitorla

Egyházi latin nyelv

Összeállította: Odrobina László

Lektorálta: Szundi Károly

Szegedi Hittudományi Főiskola

2007

Magyarország célba ér

Magyarország célba ér

Lectio prima

Sanctus

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

Vocabularium:

lectio, -onis f lecke	plenus 3 teli	benedico 3 -dixi, -dictum
primus 3 első	caelum, -i n ég	áld
sanctus 3 szent	terra, -ae f föld	venio 4 veni, ventum jön
dominus, -i m úr	gloria, -ae f dicsőség	nomen, -inis n név
deus, -i m isten	Hosanna, <i>héber</i> , üdv	vocabularium, -ii n szótár
Sabaoth, <i>héber</i> , sereg, Pl.	legyen, jó legyen	
gen. (ti. angyalok)	excelsus 3 magas	

Agnus Dei

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

Vocabularium:

agnus, -i m bárány	peccatum, -i n bűn, véték	misereor 2 misertus sum
tollo 3 sustuli, sublatum	mundus, -i m világ	irgalmaz, könyörül
elvesz, megszüntet		dono 1 ad(ományoz)

Signum crucis

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Vocabularium:

pater, -tris m apa, atya
filius, -i m fiú
spiritus, -us m lélek

Lectio secunda

Gloria

Gloria in excelsis Deo!
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te. Benedicimus te.
Adoramus te. Glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.
Domine Deus, Rex caelestis, Deus Pater omnipotens.
Domine Fili unigenite, Jesu Christe
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris,
qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus Sanctus, tu solus Dominus,
tu solus Altissimus, Jesu Christe.
Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris. Amen.

Vocabularium:

secundus 3 második
pax, pacis f béke
homo, -inis m ember
bonus 3 jó
voluntas, -atis f akarat
laudo 1 dícsér
adoro 1 imád
glorifico 1 dicsóít
gratia, -ae f kegyelem,
malaszt; Pl.: hála

gratias agere hálát adni
propter + acc. -ért, miatt
magnus 3 nagy
rex, regis m király
caelestis 2 égi, mennyei
omnipotens (-entis)
mindenható
unigenitus 3 egyszülött
suscipio 3 -cepi, -ceptum
felvesz, elfogad

deprecatio, -onis f
könyörgés
suscipere deprecationem
könyörgést meghallgatni
sedeo 2 sedi, sessum ül
dexter, -era, -erum jobb
quoniam mivel
solus 3 egyedül(i),
egyetlen
altus 3 magas

Lectio tertia

Ave Maria
(Salutatio angelica)

Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui, Jesus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae. Amen.

Vocabularium:

tertius 3 harmadik
ave Isten hozott, Üdvöz légy!
tecum veled
mulier, -eris f nő
fructus, -us m gyümölcs, termés
venter, -tris m has, méh
oro 1 könyörög
peccator, -oris m bűnös
nunc most
hora, -ae f óra
mors, -tis f halál

Kis doxológia

Gloria Patris, et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Vocabularium:

sicut amint
principium, -i n kezdet
semper mindig
saeculum, -i n század

Lectio quarta

Nunc dimittis

(Canticum Simeonis LC 2, 29-32)

Nunc dimittis servum tuum, Domine * secundum verbum tuum in pace:
Quia viderunt oculi mei * salutare tuum:
Quod parasti * ante faciem omnium populorum:
Lumen ad revelationem gentium, * et gloriam plebis tuae Israel.
Gloria Patri...

Vocabularium:

quartus 3 negyedik
dimitto 3 -misi, -missum
elküld, -bocsát
servus, -i m szolgál
secundum + acc. szerint
verbum, -i n szó, ige

oculus, -i m szem
salutaris 2 üdvös, hasznos
paro 1 készít, alkot
facies, -ei f arc, külső
omnis, omne minden
populus, -i m nép

lumen, -inis n fény
revelatio, -onis f
megvilágosodás
gens, gentis f nemzet
plebs, -is f köznép

Pater noster

(oratio dominica)

Pater noster, qui es in caelis,
sanctificetur nomen tuum,
adveniat regnum tuum,
fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra.
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris,
et ne nos inducas in tentationem,
sed libera nos a malo. Amen.

Vocabularium:

sanctifico 1 megszentel
advenio 4 -veni, -ventum
eljön
regnum, -i n ország,
királyság

fio fieri factus sum lesz,
támad, létesül
panis, -is m kenyér
quotidianus 3 mindennapi
do 1 dedi, datum ad
hodie ma

debitum, -i n tartozás
induco 3 -dixi, -ductum
bevezet, bevisz
tentatio, -onis f kísértés
libero 1 megszabadít
malus 3 rossz, gonosz

Lectio quinta

Adeste fideles
(karácsonyi ének)

Adeste fideles laeti triumphantes:
Venite, venite in Bethleem;
Natum videte, Regem Angelorum:

Venite, adoremus; venite, adoremus;
Venite adoremus Dominum!

En, grege relicto, humiles ad cunas
Vocati pastores approperant,
Et nos ovanti gradu festinemus.

Aeterni Parentis splendorem aeternum
Velatum sub carne videbimus:
Deum infantem pannis involutum,

Pro nobis egenum et faeno cubantem,
Piis foveamus amplexibus.
Sic nos amantem quis non redamaret.

Vocabularium:

quintus 3 ötödik
adsum, -esse, -fui ott van,
jelen van
fidelis 2 hű(séges),
becsületes
laetus 3 boldog
triumpho 1 ujjong,
diadalmaskodik
nascor 3 natus sum
születik
angelus, -i m angyal
en íme
grex, gregis f nyáj
relinquo 3 reliqui,
relictum elhagy

humilis 2 alacsony
cunae, -arum f bölcső
voco 1 (össze)hív
pastor, -oris m pásztor
appropero 1 odasiet
ovo 1 ujjong, örvend
gradus, -us m lépés
festino 1 siet
aeternus 3 örök
splendor, -oris m
ragyogás
velo 1 eltakar
caro, carnis f hús
infans (-antis)
kisgyermek, csecsemő

pannus, -i m posztó,
rongy
involvero 3 -ui, -utum
becsavar, begöngyöl
egenus 3 szűkölködő
faenum, -i n szalma
cubo 1 -ui, -itum fekszik
pius 3 kegyes
foveo 2 fovi fotum
melegít, melenget
amplexus, -us m ölelés
sic így
redamo 1 viszont szeret

Lectio sexta

Magnificat

(Canticum beatae Mariae virginis, LC 1, 46-55)

Magnificat anima mea Dominum et exsultavit
spiritus meus in Deo salutari meo.

Quia respexit humilitatem ancillae suae, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes genera-
tiones.

Quia fecit mihi magna, qui potens est, et sanctum nomen ejus.

Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.

Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.

Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae.

Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, et semini ejus in saecula.

Gloria Patri...

Vocabularium:

sextus 3 hatodik
magnifico 1 magasztal
anima, -ae f lélek
exulto 1 ujjong,
örvendezik
quia mivel
respicio 3 -spexi, -
spectum meglát
humilitas, -atis f
alacsonyosság
ancilla, -ae f szolgáló nő
ecce íme
enim ugyanis
beatus 3 boldog
dico 3 dixi, dictum mond
generatio, -onis f
nemzedék

facio 3 feci, factum tesz
potens (-entis) hatalmas
misericordia, -ae f
irgalom
progenies, -ei f
nemzetség, nemzedék,
utód, sarj
timeo 2 -ui fél
potentia, -ae f erő,
hatalom
brachium, -ii n kar
dipergo 3 -spersi, -
spersum szétszór
superbus 3 gőgös
mens, mentis f elme,
gondolat, lelkiület
cor, cordis n szív

depono 3 -posui, -positum
letesz
sedes, -is f ülőhely, szék
exalto 1 felemel
esurio 4 -ivi éhezik
impleo 2 -plevi, -pletum
megtölt
dives (-itis) gazdag
inanis 2 üres
puer, -i m fiú
recordor 1 emlékszik
loquor 3 locutus sum
beszél
semen, -inis n mag, csíra,
ivadék

Lectio septima

Credo

(Symbolum Apostolicum)

Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem caeli et terrae. Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus: descendit ad inferos; tertia die resurrexit a mortuis: ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Patris omnipotentis: inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam aeternam. Amen.

Vocabularium:

septimus 3 hetedik
credo 3 -didi, -ditum hisz
creator, -oris m alkotó
unicus 3 egyedüli,
egyetlen
concipio 3 -cepi, -ceptum
fogam
virgo, -inis f szűz
patior 3 passus sum tűr,
elvisel, szenved
sub + abl. alatt

crucifigo 3 -fixi, -fixum
keresztre feszít
morio 3 mortuus sum
meghal
sepelio 4 -ivi, sepultum
eltemet
descendo 3 -scendi, -
scensum lemegy, leszáll
inferi, -orum m alsó világ,
pokol
dies, -ei f nap

resurgo 3 -rexi, -rectum
feltámad
ascendo 3 -endi, -ensum
felmegy
iudico 1 ítél
vividus 3 élő
Ecclesia, -ae f egyház
catholicus 3 katolikus
communio, -onis f
közösség
remissio, -onis f
elengedés, bocsánat

Lectio octava

Initium Sancti Evangelii secundum Joannem (1,1-14)

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est: in ipso vita erat, et vita erat lux hominum: et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.

Vocabularium:

apud + acc. -nál, -nél
hic, haec, hoc ez
ipse, ipsa, ipsum ő, az
nihil semmi
lux, lucis f fény
tenebrae, -arum f sötétség
comprehendo 3 -endi, -
ensum magába foglal,
foglyul ejt, megért

mitto 3 misi, missum küld
testimonium, -ii n
bionyság, tanúságtétel
perhibeo 2 –ui tesz, előad,
odatart
illumino 1 megvilágít
cognosco 3 -novi, -nitum
észrevesz, lát, megismer
proprius 3 saját

quotquot akárhány, ahány
csak
autem pedig
potestas, -atis f hatalom
sanguis, -inis m vér
neque...neque sem...sem
habito 1 lak(oz)ik
quasi mintegy
veritas, -atis f igazság

Lectio nona

Psalmus 50.

3. Miserere mei, Deus: secundum magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum * dele iniquitatem meam.
4. Amplius lava me ab iniquitate mea * et a peccato meo munda me.
5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco * et peccatum meum contra me est semper.
6. Tibi soli peccavi, et malum coram te feci * ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum
judicaris.
7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum * et in peccatis concepit me mater mea.
8. Ecce enim veritatem dilexisti * incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.
9. Asperges me hysopo, et mundabor * lavabis me, et super nivem dealbabor.
10. Auditui meo dabis gaudium et laetitiam * et exultabunt ossa humiliata.
11. Averte faciem tuam a peccatis meis * et omnes iniquitates meas dele.
12. Cor mundum crea in me, Deus * et spiritum rectum innova in visceribus meis.
13. Ne projicias me a facie tua * et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
14. Redde mihi laetitiam salutaris tui * et spiritu principali confirma me.
15. Docebo iniquos vias tuas * et impii ad te convertentur.
16. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae * et exultabit lingua mea justitiam
tuam.
17. Domine, labia mea aperies * et os meum annuntiabit laudem tuam.
18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique * holocaustis non delectaberis.
19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus * cor contritum, et humiliatum, Deus, non
despicias.
20. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion * ut aedificentur muri Jerusalem.
21. Tunc acceptabis sacrificium justitiae, oblationes et holocausta: * tunc imponent super
altare tuum vitulos.
Gloria Patri...

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

multitudo, -inis f sokaság
miseratio, -onis f
könyörület
deleo 2 -levi, -letum
(el)töröl
iniquitas, -atis f
méltánytalanság
mundo 1 (meg)tisztít
pecco 1 vétkezik
coram + acc. vkivel
szemben
iustifico 1 helyesen
cselekszik; igazol
sermo, -onis f beszéd,
beszélgetés
vinco 3 vici, victum
(le)győz
diligio 3 -lexi, -lectum
szeret
aperio 4 aperui, apertum
kinyit
annuntio 1 hírül ad, hirdet
laus, laudis f dicséret
volo velle volui akar
sacrificium, -ii n áldozat
holocaustum, -ii n égő
áldozat
delecto 1 gyönyörködtet
contribulo 1 kínoz, gyötör

incertus 3 bizonytalan
occultus 3 titkos
sapientia, -ae f bölcsesség
manifesto 1 nyilvánvalóvá
tesz
aspergo 3 -spersi, -
spersum meghint, beszór
hysopum, -i n izsóp
lavo 1 lavi, lautum / lotum
/ lavatum (meg)mos
super + acc. felett
nix, nivis f hó, fehérség
dealbo 1 fehérit
auditus, -us m hallás
gaudium, -ii n öröm
laetitia, -ae f boldogság
os, ossis n csont
humilio 1 lealacsonyít,
megaláz
contero 3 -trivi, -tritum
megtör, szétmorzsol
despicio 3 -spexi, -
spectum lenéz
benignus 3 jóindulatú
aedifico 1 épít
murus, -i m (város)fal
tunc akkor
accepto 1 elfogad,
befogad

averto 3 -verti, -versum
elfordít
creo 1 létrehoz
rectus 3 helyes, megfelelő
innovo 1 megújít
viscus, -eris n belső (rész)
projicio 3 -jeci, jectum
vhová vet
aufero auferre abstuli,
ablatum elvisz
principalis 2 alapvető
confirmo 1 megerősít
via, -ae f út
impius 3 nem kegyes
converto 3 -verti, versum
megfordít
lingua, -ae f nyelv
justitia, -ae f igazságosság
labium, -ii n ajak
oblatio, -onis f felajánlott
áldozati adomány
impono 3 -posui, -positum
ráhelyez, -tesz
super + acc. vmire rá
altare, -is n oltár
vitulus, -i m borjú, tinó

Lectio decima

Thomas de Celano: Dies irae

1. Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla,
Teste David cum Sibylla.

2. Quantus tremor est futurus,
Quando iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus.

3. Tuba mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.

4. Mors stupebit et natura
Cum resurget creatura
Iudicanti responsura.

5. Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus iudicetur.

6. Iudex ergo cum sedebit,
Quidquid latet apparebit,
Nil, inultum remanebit.

7. Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus.

8. Rex tremendae majestatis,
Qui salvandos salvas gratis,
Salva me, fons pietatis.

9. Recordare, Jesu pie,
Quod sum causa tuae viae:
Ne me perdas illa die!

10. Quaerens me sedisti lassus,
Redemisti crucem passus;
Tantus labor non sit cassus.

11. Juste iudex ultionis,
donum fac remissionis
Ante diem rationis.

12. Ingemisco tanquam reus,
Culpa rubet vultus meus:
Supplici, parce, Deus!

13. Qui Mariam absolvisti
Et latronem exaudisti,
Mihi quoque spem dedisti.

14. Preces meae non sunt dignae,
Sed tu bonus fac benigne,
Ne perenni cremer igne.

15. Inter oves locum praesta,
Et ab haedis me sequestra
Statuens in parte dextra.

16. Confutatis maledictis,
Flammis acerbis addictis,
Voca me cum benedictis!

17. Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis,
Gere curam mei finis.

18. Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla,
Iudicandus homo reus.

19. Huic ergo parce Deus,
Pie Jesu Domine!
Dona eis requiem.

Amen.

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

ira, -ae f harag
solvo 3 solvi, solutum
felold, megszüntet
favilla, -ae f parázs
testis, -is m tanú
quantus 3 mekkora?
tremor, -oris m félelem,
remegés
quando amikor
judex, -icis m bíró
cunctus 3 összes, mind
stringo 3 strixi strictum
megszorít, feszessé tesz
discutio 3 -cussi, -cussum
széttör, -kerget,
megvizsgál
tuba, -ae f trombita
mirus 3 csodás, rendkívüli
spargo 3 sparsi sparsum
szór, hint, elterjeszt
sonus, -us m hang(zás)
sepulchrum, -i n sír
regio, -onis f táj, vidék,
ország
cogo 3 coegi, coactum
kényszerít
ante + acc. elé, előtt
thronus, -i m trón
stupeo 2 -ui álmélkodik,
meghökken
natura, -ae f természet
creatura, -ae teremtmény
respondeo 2 -sponsi, -
sponsum válaszol, felel
liber, libri m könyv
scribo 3 scripsi scriptum
ír
profero -ferre -tuli, -latum
előhoz
contineo 2 -tinui, -tentum
tartalmaz, összefoglal
unde honnan? ahonnan
ergo tehát
cum amikor
quisquis, quaequae,
quidquid bárki, akárki, aki
csak, ami csak
lateo 2 -ui rejtőzködik,
lappang

appareo 2 -ui, -iturus
megjelenik, feltűnik,
mutakozik
ulciscor 3 ultus sum
(meg)bosszúl
remaneo 2 -mansi, -
mansum hátramarad,
vissza-
miser, -era, -erum
szerencsétlen
patronus, -i m pártfogó
rogo 1 kér, kérlel
vix alig
iustus 3 igazságos
securus 3 nyugodt,
gondtalan
tremo 3 -ui remeg,
reszket, fél
majestas, -atis f nagyság,
méltóság, fenség
salvo 1 megment
gratis ingyen
fons, fontis f forrás
pietas, -atis f kegyelem
causa, -ae f ok
perdo 3 -didi, -ditum
elpusztít, megsemmisít
quaero 3 quaeivi,
quaesitum keres
lassus 3 fáradt
redemo 3 -emi, -emptum
megvált
crux, crucis f kereszt
tantus 3 oly nagy
labor, -oris m munka,
fáradtság
cassus 3 hiábavaló,
haszontalan
ultio, -onis f bosszú
donum, -i n ajándék,
adomány
remissio, -onis f
megbocsátás, elengedés
ratio, -onis f elszámolás
ingemisco 3 -gemui
fohászkodik
tamquam mintegy
reus, -i m vádlott

culpa, -ae f bűn, vétek,
hiba
rubeo 2 -ui vörös, piroslik
vultus, -us m arc, tekintet
supplico 1 könyörög
parco 3 peperci, parsurus
megszán, megkegyelme
(dat.)
absolvo 3 -solvi, -solutum
feloldoz, megold
latro, -onis m lator,
zsivány
exaudio 4 -ivi, -itum
meghallgat
quoque is
spes, -ei f remény
preces, -um f kérés,
könyörgés
dignus 3 méltó
perennis 2 örök(ké tartó)
cremo 1 eléget, megéget
ignis, -i m tűz
inter + acc. között
ovis, -is f juh
locus, -i m hely
praesto 1 -stiti, -stitum
nyújt, ad
haedus, -i m gödölye,
kecskebak
sequestro 1 elkülönít
statuo 3 statui, statutum
állít
confuto 1 elhallgatat, elfojt
maledico 3 -dixi, -dictum
elátkoz
flamma, -ae f láng
acer, acris, acre éles,
metsző
addico 3 -dixi, -dictum
odaítél, neki ítélt
supplex (-icis) könyörgő
acclinis 2 hajló
cinis, -eris n hamu
gero 3 gessi, gestum visel,
hord
cura, -ae f gond(oskodás)
finis, -is m vég
lacrimosus 3 könnyes
requies, -etis f nyugalom

Lectio undecima

Stabat mater

1. Stabat mater dolorosa
juxta Crucem lacrimosa,
dum pendebat Filius.
Cujus animam gementem,
contristatam et dolentem,
pertransivit gladius.

2. O quam tristis et afflicta
fuit illa benedicta
Mater Unigeniti.
Quae moerebat et dolebat,
Pia Mater cum videbat
Nati poenas incliti.

3. Quis est homo qui non fleret,
Matrem Christi si videret
in tanto supplicio?
Quis non posset contristari,
Christi Matrem contemplari
dolentem cum Filio?

4. Pro peccatis suae gentis
vidit Jesum in tormentis
et flagellis subditum.
Vidit suum dulcem natum
moriendo desolatum,
dum emisit spiritum.

5. Eia Mater, fons amoris,
me sentire vim doloris
fac, ut tecum lugeam.
Fac ut ardeat cor meum
in amando Christum Deum,
ut sibi complaceam.

6. Sancta mater, istud agas,
crucifixi fige plagas
cordi meo valide.
Tui nati vulnerati,
tam dignati pro me pati,
poenas mecum divide.

7. Fac me tecum pie flere,
crucifixo condolere,
donec ego vixero.
Iuxta crucem tecum stare,
et me tibi sociare
in planctu desidero.

8. Virgo virginum praeclara,
mihi iam non sis amara:
fac me tecum plangere.
Fac ut portem Christi mortem,
passionis fac consortem,
et plagas recolere.

9. Fac me plagis vulnerari,
fac me cruce inebriari,
et cruore Filii.
Flammis ne urar succensus
per te Virgo, sim defensus
in die iudicii.

10. Christe, cum sit hinc exire,
da per matrem me venire
ad palmam victoriae.
Quando corpus morietur,
fac ut animae donetur
Paradisi gloria. Amen.

sto 1 steti, staturus áll
 dolorosus 3 fájdalmas,
 fájdalommal küszködő
 iuxta + acc. mellett
 dum mialatt, míg
 pendeo 2 pependi,
 pensum függ, lóg
 gemo 3 -ui sóhajtozik,
 fohászskodik
 contristo 1 elszomorít
 doleo 2 dolui, doliturus
 bánkódik, szomorkodik
 pertranseo 4 -ii v -ivi, -
 itum átjár, átlép
 gladius, -i m kard
 quam mennyire
 tristis 2 szomorú
 afflictus 3 elcsüggedt,
 kétségbeesett
 maereo 2 maerui
 szomorkodik, búsul,
 gyászol
 poena, -ae f büntetés
 inclitus 3 híres
 fleo 2 fleui, fletum sír
 supplicium, -i n
 gyötremelem, szenvedés,
 büntetés
 possum, posse, potui
 képes
 contemplor 1 szemlél,
 néz, figyel

tormentum, -i n kínzás,
 gyötremelem
 flagellum, -i ostor(zás)
 subdo 3 -didi, -ditum
 alávet
 dulcis 2 édes, kedves
 desolo 1 odahagy, -hagy
 emitto 3 -misi, -misum
 kibocsát, elenged
 eia nosza, nos hát
 amor, -oris m szeretet
 sentio 4 sensi, -sensum
 érez
 vis f erő
 dolor, -oris m fájdalom
 lugeo 2 luxi gyászol
 ardeo 2 arsi, arsurus ég,
 lángol
 amo 1 szeret
 complaceo 2 -placui
 tetszik
 iste, ista, istud az
 plaga, -ae f ütés, csapás
 validus 3 erős
 vulnero 1 megsebez
 tam annyira
 dignor 1 méltóztat,
 kegyeskedik
 pro + abl. helyett
 divido 3 divisi, divisum
 feloszt
 condoleo 2 -dolui együtt
 érez, szenved

donec amíg
 vivo 3 vixi, victurus él
 socio 1 társít, társul ad,
 egyesít
 planctus, -us m siralom
 desidero 1 vágyódik,
 kíván, óhajt
 praeclarus 3 igen híres
 iam már
 amarus 3 keserű
 plango 3 planxi, planctum
 siránkozik, gyászol
 porto 1 hord(oz)
 passio, -onis f szenvedés
 consors (-sortis) vmiben
 részes, osztó (gen.)
 reco 3 -colui, cultum
 újra foglalkozik vmivel
 inebrio 1 megrészeget
 uro 3 ussi, ustum ég
 succendo 3 -cendi, -
 cenum meggyújt
 defendo 3 -fendi, -fensum
 véd
 iudicium, -ii n ítélet
 hinc innen
 exeo 4 -ii v -ivi, -itum
 eltávozik, kimegy
 palma, -ae f pálma(ág)
 victoria, -ae f győzelem
 corpus, -oris n test
 paradisi, -i m
 paradicsom, kert

Lectio duodecima

Te Deum

1. Te Deum laudamus: * te Dominum confitemur.
2. Te aeternum Patrem * omnis terra veneratur.
3. Tibi omnes Angeli, * tibi caeli et universae Potestates;
4. Tibi Cherubim et Seraphim * incessabili voce proclamant:
5. Sanctus,
Sanctus,
Sanctus * Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra majestatis gloriae tuae.
6. Te gloriosus * Apostolorum chorus,
7. Te Prophetarum * laudabilis numerus,
8. Te Martyrum candidatus * laudat exercitus.
9. Te per orbem terrarum * sancta confitetur Ecclesia,
10. Patrem * immensae maiestatis:
11. Venerandum tuum verum * et unicum Filium;
12. Sanctum quoque * Paraclitum Spiritum.
13. Tu Rex gloriae, * Christe.
14. Tu Patris * sempiternus es Filius.
15. Tu ad liberandum suscepturus hominem, * non horruisti Virginis uterum.
16. Tu, devicto mortis aculeo, * aperuisti credentibus regna caelorum.
17. Tu ad dexteram Dei sedes, * in gloria Patris.
18. Iudex crederis * esse venturus.
19. Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni: * quos pretioso sanguine redemisti.
20. Aeterna fac cum sanctis tuis * in gloria numerari.
21. Salvum fac populum tuum, Domine, * et benedic hereditati tuae.
22. Et rege eos, * et extolle illos usque in aeternum.
23. Per singulos dies * benedicimus te.
24. Et laudamus nomen tuum in saeculum, * et in saeculum saeculi.
25. Dignare, Domine, die isto * sine peccato nos custodire.
26. Miserere nostri, Domine, * miserere nostri.
27. Fiat misericordia tua, Domine, super nos, * quemadmodum speravimus in te.
28. In te, Domine, speravi: * non confundar in aeternum.

HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0

confiteor 2 -fessus sum
megvall
veneror 1 tisztel, imád,
esedezik
universus 3 egyetemes
incessabilis 2 állandó,
meg nem szűnő
vox, vocis f hang
proclamo 1 hangosan kiált
gloriosus 3 dicső,
dicsértes
chorus, -i m kórus
laudabilis 2 dicséretre
méltó
extollo 3 felemel, magasra
emel
usque egészen vmeddig
singuli, -ae, -a minden
egyed
custodio 4 őriz, oltalmaz
quemadmodum hogyan?
ahogyan
confundo 3 -fudi, -fusum
vegyít, összeönt, -zavar

numerus, -i m szám
candidatus 3 fehérbe
öltözött
exercitus, -us m sereg
orbis, -is m kör
immensus 3 mérhetetlen
verus 3 valódi, igaz
Paraclitus, -i m vigasztaló
sempiternus 3 örök
horreo 2 -ui borzad, riad,
irtózik (acc.)
uterus, -i m méh
aculeus, -i m fullánk,
vminek a hegye

devinco 3 -vici, -victum
legyőz
subvenio 4 -veni, -ventum
segítségére jön, segít
pretiosus 3 drága, értékes,
becses
numero 1 (meg)számlál,
sorol vhova
salvus 3 ép, egészséges,
üdvözült
hereditas, -atis f örökség
rego 3 rexi, rectum irányít